

*Forskningsevaluering i Danmark
– en undersøgelse af den norske models implicitte
grundantagelser*

af Helle Brink

Vejleder: Jesper W. Schneider

Danmarks Biblioteksskole, Aalborg

Antal ord: 27.017

Indholdsfortegnelse

0. Abstract	2
1. Introduktion	2
1.1. Afgrænsning	9
2. Metode	10
2.1. Specialets opbygning og præsentation af den anvendte litteratur	13
3. Diskursanalysen	16
3.1. En indledende definition af begrebet diskurs og socialkonstruktivisme	17
3.2. Mere om socialkonstruktivisme	18
3.3. En udbyggende definition af diskursbegrebet	21
4. Foreneligheden af videnskaberne i den norske model	24
4.1. Om naturvidenskab	24
4.2. Om humaniora	26
4.3. Analyse af humaniora og naturvidenskab som diskurser	27
4.4. Analyse af videnskaberne som en samlet diskurs	30
4.5. Forfatteren og publikationen	33
4.6. Delkonklusion	36
5. Sammenhængen mellem citationsanalysen og kvalitet	38
5.1. Definition af citationsanalysen, referencer og citationer	38
5.2. Hvad udtrykker en citation?	39
5.3. Delkonklusion	44
6. Peer-review-processen og kvalitetsbegrebet	46
6.1. Hvad kendetegner peer-review-processen?	46
6.2. Den norske model og peer-review-processen	52
6.3. Delkonklusion	55
7. Konklusion	57
8. Litteratur	59

0. Abstract

Dette speciale fokuserer på den norske models opbygning og herigennem dens implicitte antagelser omkring videnskaberne og peer-review-processen. Problemstillingen er, hvorvidt den norske model i dens udformning formår at tilgodese både naturvidenskabelige videnskaber og humanistiske videnskaber, og hvorvidt modellens grundantagelse omkring peer-review-processen som garant for kvaliteten i relation til videnskabelige publikationer er velfunderet. Til undersøgelsen af denne problemstilling er min metode teoretisk analyse, og jeg benytter diskursanalysen som teoretisk forklaringsramme. Konklusionen er, at naturvidenskab og humaniora bliver tilgodeset, og at antagelsen omkring peer-review-processen ikke er velfunderet.

1. Introduktion

Fra år 2009 skal en vis procentdel af basisbevillingerne til forskningen indenfor universitetssektoren i Danmark tildeles ved hjælp af et fordelingsværktøj, der skal vurdere de enkelte universiteters forskning. Dette værktøj er baseret på publikationsanalysen. En bibliometrisk metode, der helt elementært betyder optællinger af eksempelvis artikler. Andre lande har allerede gjort erfaringer med brugen af bibliometri i forbindelse med allokeringen af offentlige midler til universitetssektoren, lande som eksempelvis Australien og England.

I Danmark har man valgt at gøre brug af en fordelingsnøgle, der er udviklet i Norge (den norske model). Dette speciale er centeret omkring denne model, idet den indeholder antagelser, der kan stilles spørgsmålstejn ved. For det første forsøger modellen gennem dens vægtningsmekanisme, som jeg vil redegøre for senere, at tilgodese de forskellige videnskabers publikationsmønstre. Dette betyder, at den forsøger at forene den videnskabelige kommunikation, som den foregår både indenfor de naturvidenskabelige, de samfundsvidenskabelige og de humanistiske videnskaber. Begrebet videnskabelig kommunikation er et overbegreb, der er dækkende for de mange informations- og kommunikationsprocesser, og aktører, der er i den videnskabelige formidling af forskning. UNISIST-modellen er en illustration over dette (Hjørland, 1997, s. 58). Brugen af begrebet i relation til den norske fordelingsnøgle og dette speciale er afgrænset til at referere til de formelle kommunikationskanaler. Det vil sige, processen omkring at publicere en bog eller artikel. Modellens rummelighed i relation til videnskaberne bør undersøges i forhold til, hvorvidt dette grundlæggende set er praktisk muligt, idet videnskaber indenfor henholdsvis naturvidenskab og humaniora kan anses for at være modpoler i et kontinuum af videnskaberne samlet set.

Det andet, der bør undersøges, er, at til trods for, at modellen ikke benytter begrebet kvalitet, indeholder modellen en implicit kvalitetsmarkering. I modellen forbindes begrebet kvalitet til peer-review-processen, idet denne proces tilsiger at være garant for videnskabelighed. I den norske model er peer-review-processen det afgørende skel mellem, om en publikation inddrages i publikationstællingen, eller om den undlades. Heri ligger der en implicit antagelse af, at peer-review-processen er en garant for kvalitet. Dette bør undersøges nærmere, idet antagelsen udgør en central del af

modellens opbygning. Begrebet peer-review refererer i denne sammenhæng til den proces, hvorved en publikation bedømmes i forhold til en eventuel publicering gennem en given publikationskanal (tidsskrift eller forlag). Bedømmelsen sker for at sikre en vis standard af arbejdet, indholdsmæssigt og metodisk, og for at fastslå, om publikationen har et indholdsmæssigt slægtskab med fokus for publikationskanalen. Bedømmelsen af arbejdet vil være af en af forskerens/forfatterens *peers*, hvilket vil sige en person med en lignende forskningsmæssig baggrund (Moed, 2005, s. 229-230). Begrebet kvalitet er generelt et begreb, der er svært at definere. I fremmedordbøger forbindes det med begreber som beskaffenhed og godhed (eksempelvis Munksgaard fremmedordbog, 1992). I ovenstående, hvor det forbindes med peer-review-processen, kan kvalitet siges at angive forskning, der er god eller beskaffen. I den forstand, at det som minimum lever op til de formalier og forventninger, der er til et sådant stykke arbejde. Det kan være i forhold til metodiske overvejelser, grundantagelser, emnemæssige relationer og konklusioners saglighed. Kvalitetsbegrebet forbindes med at begå videnskab af en acceptabel standard.

Den norske models udformning er forskellig fra, hvordan andre lande har udviklet deres fordelingsværktøj. Der har i det norske udviklingsarbejde sandsynligvis været relateret til andre landes erfaringer med denne form for værktøj (Vekt på forskning, 2004, s. 36-37). I 1995 introduceres publikationsmåling i Australien som en metode til at evaluere forskningsindsatsen. Publikationsmålingen har til formål at tælle, hvor mange publikationer, de enkelte universiteter producerer. Dette skal være udtryk for, hvor produktiv eller effektiv universiteterne er i deres forskning (Butler, 2002, s. 150). Målingen opererer med rå publikationstal. Værktøjet er udifferentierende i forhold til den eventuelle kvalitet eller synlighed af en given publikation. Efter implementeringen viser det sig at være en ulempe, at den ikke indeholder en kvalitativ indikator i forhold til publikationerne. Effekten af universitetssektorens håndtering af denne målingsenhed viser sig i form af ændrede publikationsmønstre. Der sker en procentvis stigning i antallet af Australiens artikler i SCI-databasen, og der publiceres forholdsvis mere i såkaldte ”lower impact” publikationskanaler (Butler, 2002, s. 150). Det vil sige tidsskrifter, der er mindre betydningsfulde, og hvor det derfor med sandsynlighed er lettere at få publiceret en artikel. Problemet i dette kan knyttes til ovenstående definition af kvalitet. Ved tidsskrifter med ”nemmere” adgang til publicering kan resultatet blive publikationer, der savner kvalitet i forhold til det, at begå videnskab. Det er sandsynligt, at den australske tilgang til publikationsmåling har dermed konsekvenser for Australiens publikationsmønstre i forhold til før implementeringen af fordelingsnøglen (Butler, 2003, s. 41). Den generelle stigning af artikler og stigningen af artikler i mindre velansete tidsskrifter skal ses i relation til den manglende vægtningsenhed af publikationsmålingen. Værktøjet er i første omgang ikke indrettet til at være et styringsredskab, der sigter mod en øget kvalitet af publikationerne. Derfor har universiteterne kunnet benytte sig af, at en artikel af høj kvalitet og en af en ringere kvalitet økonomisk set vil være lige givtige i den australske bevillingsmetode. I modsætning til den australske model har den norske model stor fokus på at skabe en vægtningsmekanisme mellem forskellige publikationskanaler som et incitament til publicering gennem mere krævende publikationskanaler. Dette kan relateres til de konsekvenser, som fordelingsnøglen fik for publikationsmønstrene i Australien.

Den engelske tilgang til vurdering af universitetssektoren har et andet tilsnit end den australske model. Ved det engelske system RAE (Research Assessment Exercise) er formålet, at allokeringen af bevillingerne skal ske på baggrund af en kvalitetsvurdering af forskningen (Holmes, Oppenheim, 2001). Den samlede vurdering er på basis af vurderinger af de enkelte videnskaber. I denne sammenhæng har begrebet kvalitet en gradvis anden betydning end ovenstående definition. Begrebet er dog også i denne sammenhæng knyttet til en form for peer-review-proces, som også er forskellig fra ovenstående definition af begrebet. Processen i RAE har et andet fokus, idet det er en helhedsvurdering af eksempelvis et institut, og er dermed ikke en individuel vurdering af et enkeltstående videnskabeligt arbejde. Der opereres ikke med åbne kriterier for vurderingsprocessen i forhold til eksempelvis, hvad der anses for at være mere velansete tidsskrifter. Vurderingen ved RAE resulterer i, at det enkelte universitet får en karakter, der virker som en indikation af helhedssynet på kvaliteten af det pågældende universitets forskningsaktivitet. Det er på basis af disse karakterer, at tildelingen af bevillinger sker (Holmes, Oppenheim, 2001). Modellen er reduktiv i den forstand, at den finder det plausibelt, at et universitets aktiviteter samlet set kan kvantificeres, og udtrykkes gennem et enkelt tal. Effekten af denne proces har været gennemslagsgivende for universitetssektoren. Der er generelt blevet et øget fokus på og interesse for publiceringen af artikler. Der er tendens til at publicere artikler, ikke for indholdets skyld, men at have publiceret en artikel (Walford, 1999, s. 50). Dermed har dette system lig det australske haft en indvirkning på publikationsmønstrene og på den videnskabelige kommunikation generelt. Tilmed har det også haft en indvirkning på strukturen af universitetssektoren. Der er sket en koncentration af bevillingsmidlerne, og en inddeling af universitetssektoren i A-, B- og C-hold (Forskerforum, 2007(2), s. 9). Det er typisk de velansete universiteter, der også får en høj bedømmelse ved RAE, hvilket øger graden af prestige for universitetet, og indtrykket af kvalitet og velansethed. Konsekvenserne af denne model er Matthæus-effekten i vid udstrækning. De, som har, skal få mere (Garfield, 1980, s. 482). Omvendt har modellen også haft negative effekter for universiteter i den lavere ende af skalaen. En lav score fører til en mindre bevilling, hvilket kan føre universitetet ud i en nedadgående spiral, der kan være svært at komme ud af, og i sidste ende kan føre til institutlukninger (Forskerforum, 2007(1), s. 10). Den norske model tildeler i lighed med det engelske system en afgørende rolle til peer-review-processen. I begge systemer er det denne proces, der er afgørende i forhold til bedømmelsen af, om en publikation kan anses for at være videnskabelig, og dermed fungere som en kvalitetsinstans. I den norske model har processen dog ikke i samme grad en direkte konsekvens for fordelingen af bevillinger. Endvidere er den norske models bedømmelseskriterier offentliggjort, således der er skabt klarhed over, hvordan en publikation vil blive vurderet.

Ovenstående eksempler på bevillingsmodeller viser, at sådanne fordelingsværktøjer ikke er simple at udvikle, og at det er vanskeligt at overskue konsekvenserne og implicite ulemper af dem før en implementering. De har haft til formål at kortlægge niveauet for forskningsaktiviteten kvantitativt for universiteterne i det pågældende land. Uforvarende har de fået en betydelig indvirkning på selve den videnskabelige kommunikative proces. I stedet for at være en målingsinstrument er systemerne blevet en medspiller og indvirkningshavende faktor i processen. Modeller har haft en virkning på den videnskabelige kommunikation som proces. Dette har i tilfældet med disse modeller ikke været en hensigt, men derimod en uforudset konsekvens. Læren må være,

at det er vigtigt, at der er vægtige begrundelser bag en indførelse af denne form for fordelingsværktøj, og at der er en klar målsætning og hensigt bag.

Udgangspunktet for indførelsen af fordelingsværktøjet i forhold til universitetssektoren i Danmark var en rapport udarbejdet af Danmarks forskningspolitiske råd fra juni 2006. Denne rapport er foranlediget af et af globaliseringsrådets anbefalinger omkring mere konkurrence i den offentlige forskning. Rapporten lagde op til et fordelingsværktøj, der skulle afstedkomme en vurdering af forskningens kvalitet og relevans, og som skulle være baggrunden for en prioritering og fordeling af forskningsbevillinger til universiteterne (Danmarks forskningspolitiske råd, 2006). Begreberne kvalitet og relevans er generelt vanskelige begreber, der ikke umiddelbart er definerbare, og dermed er en kvantificering af disse ikke nødvendigvis simpel. Den foreslåede model indeholdt bibliometriske målinger, både forskellige målinger i forhold til publicering og en måling af modtagne citationer (Danmarks forskningspolitiske råd, 2006). Disse målinger er knyttet til en vurdering af forskningens kvalitet. Begrebet kvalitet virker meget centralt i forhold til den foreslåede model. Overordnet set virker det, som om at en fastlæggelse af kvaliteten af universiteternes forskning er den primære bevæggrund bag introduktionen af denne form for fordelingsværktøj. I denne sammenhæng er jeg ikke overbevist om, at begrebet kvalitet har samme betydning som i ovenstående. Her handler det muligvis mere om, hvor meget indvirkning eller indflydelse publikationen har haft. Der er dog siden denne rapports udgivelse sket en udvikling i, hvordan denne fordelingsnøgle skal sammensættes. Retorisk har begrebet kvalitetsmåling ikke længere en central placering, men der opereres nu med et mål for forskningsproduktionen (Forskerforum, 2007(2), s. 9). Med beslutningen om at bruge den norske model, er der udelukkende fokus på publikationsanalysen, og ikke længere på en brug af citationsanalysen.

Den norske model er resultatet af et arbejde, der blev påbegyndt i år 2003 i Norge. Modellen er resultatet af et ønske om en bedre forskningsdokumentation og en mere resultatorienteret forskning (Vekt på forskning, 2004, s. 8). Dermed kan der siges at være et klart formål med udviklingen af denne fordelingsnøgle. Opgaven har bestået dels i at skabe dette fordelingsværktøj, og dels at skabe et dokumentationssystem, der kunne registrere de involverede publikationer, og dermed understøtte brugen af fordelingsnøglen. Jeg vil i denne redegørelse, og i det resterende speciale, fokusere på, hvordan den norske model er opbygget og dens implikationer. Jeg vil derfor ikke beskæftige mig yderligere med den tekniske side af modellen. Fordelingsnøglen er i sin enkelthed et system, der tildeler det enkelte universitet point for publikationer, ud fra en vægtningsmekanisme, der tager højde for publikationskanal og –form.

Udgangspunktet for modellen er en fastlæggelse af, hvilke publikationskanaler og –former, der kan anses for at være videnskabelige. Der opereres med en definition med fire kriterier for, hvad der kendetegner en videnskabelig publikation; 1) et originalitetskrav, 2) metode, muligheden for at efterprøve publikationens resultater, 3) sproglig tilgængelighed for flest mulige, 4) publikationskanal, der gør brug af peer review. Denne definition er gældende for alle videnskaber, men kan dog have forskellige betydninger, afhængig af, hvilke videnskaber, der er tale om (Vekt på forskning, 2004, s. 24). På baggrund af denne definition kan der ske en vurdering af, hvilke publikationskanaler (forlag og tidsskrifter), der kan anses for at være

videnskabelige, og dermed skal være en del af modellens bedømmelsesgrundlag. I denne vurdering er den skelsættende faktor, om der opereres med en form for peer-review som en del af publiceringsprocessen. Om der er en faglig vurdering af det videnskabelige arbejde af andre fagfolk indenfor samme videnskabelige område. Den norske model involverer kun publikationskanaler, der kan anses for at være videnskabelige.

Foruden denne bedømmelse af publikationskanalerne er der også en fastlæggelse af, hvor bredt orienteret kanalen er ud fra forfatterens tilhørsforhold. Der opereres med tre niveauer; lokal, national og international. Modellen inkluderer ikke publikationskanaler, der har en lokal forfatterskare, hvilket vil sige, at mere end 2/3-dele af forfatterne, der benytter kanalen, er fra samme institution. Det er for at forhindre publikationsmønstre, der bliver for interne, og publikationer for publiceringens skyld. Det nationale niveau er kendetegnet ved, at mere end 2/3-dele af forfatterne er fra samme land. Det internationale niveau er, når mindre end 2/3-dele af forfatterne er fra samme land, og sproget brugt i publikationskanalen er internationalt orienteret (Vekt på forskning, 2004, s. 33). Hvorvidt en publikationskanal er national eller international, vil dermed kunne variere, og udenlandske kanaler kan også anses for at være nationale. Den norske model benytter disse niveauer til en vægtningsmekanisme. Modellen definerer også tre former for publikation, der kan anses for at være videnskabelige, den videnskabelige artikel, den videnskabelige artikel i en antologi og den videnskabelige monografi.

Modellens vægtningsmekanisme har til formål at tage højde for de forskellige videnskabers publikationsmønstre i forhold til betydningen af en bestemt form for publikation. Vægtningen mellem de forskellige publikationsformer skal forsøge at ligestille arbejdsindsatsen i forbindelse med de forskellige former. Dette ser jeg som et forsøg på at tilpasse modellen til de eksisterende publikationsmønstre, og dermed som et forsøg på at forhindre utilsigtede indvirkninger på den videnskabelige kommunikation, som andre landes fordelingsværktøjer som nævnt har resulteret i. Et eksempel på en vægtningsfordeling kunne være:

Publikationsform	Niveau 1	Niveau 2
Monografi	5	8
Artikel i tidsskrift	1	5
Artikel i antologi	0,7	1

Kilde: Vekt på forskning, 2004, s. 52

Fordelingen af de enkelte vægte og forskellen mellem dem kan naturligvis diskuteres, men det viser alligevel en tankegang om ikke at ville forfordele bestemte typer af videnskaber fremfor andre. Niveauerne national og international fungerer som en del af grundlaget for beslutningen, om hvordan publikationskanalerne skal fordeles på niveau 1 og 2. Niveau 1 kendetegner det normale publikationsmønster, og de fleste publikationskanaler. Niveau 2 kendetegner en række udvalgte publikationskanaler, der er anset for at være mere betydningsfulde og krævende at publicere igennem. Dette niveau må maksimalt repræsentere 20 % af publiceringen indenfor et fagområde (Vekt på forskning, 2004, s. 38). Pointforskellen mellem niveau 1 og 2 er også et forsøg på at fastholde de eksisterende publikationsmønstre, idet der derved er indbygget et

incitament til stadig at efterstræbe en publicering i ”higher impact” tidsskrifter. Den norske model prøver dermed at modvirke lignende konsekvenser, som den australske model sandsynligvis afstedkom. Niveauinddelingen kan ses som en indikation af, i hvilken retning, der er ønske om, at publikationsmønstrene bevæger sig.

Den norske model opererer med fragmenteret tælling. Fragmenteringen tager ikke udgangspunkt i de enkelte forfattere, men derimod i de tilknyttede institutioner. Metoden, som er udviklet til fragmenteringen, har følgende udformning:

- En publikation med 1 forfatter tæller 1 gang
- En publikation med n forfattere tæller 1/n til hver forfatter
- En institutionsandel beregnes som summen af andelen af forfattere, der henviser til institutionen i adressefeltet
- Hvis en institutionsandel er mindre end 1/10, skal andelen sættes til 1/10 (Vekt på forskning, 2004, s. 56)

Denne fragmentering, mener jeg, kan ses et yderligere tegn på, at der i udarbejdelsen af den norske model forsøges at tage højde for de eksisterende forhold i den videnskabelige kommunikation.

I Danmark har introduktionen af denne generelle indikator for forskningsaktivitet affødt debat og kritik fra forskellige sider, og ført til en del antagelser omkring modellens implikationer. Overordnet set kommer kritikken fra to lejre, der står i et vist modsætningsforhold til hinanden, fagfolk fra de humanistiske videnskaber, og fagfolk fra de naturvidenskabelige videnskaber. Fra humanistisk hold kritiserer modellen for at være en generel model, der vil dække alle videnskaber. Der pointeres, at det svarer til at ”...sammenligne æbler og pærer.” (Dørge, 2007). Modellen binder principielt ikke an med en sammenligning, men forsøger derimod at tage højde for publikationsmønstrene ved de forskellige videnskaber, hvilket må anses for at være en anden hensigt. Derudover udtrykkes der bekymring omkring modellens tendens til at vægte internationale publikationskanaler fremfor nationale (danske). Endvidere postuleres det fra humanistisk hold, at indførelsen af denne model vil bevirke, at forskere ikke længere vil være interesseret i at formidle deres faglige område til lægfolk, og gennem andre kilder end de videnskabelige (Dørge, 2007). Kritikpunkterne berører de mest centrale elementer ved den norske model, hvilket anskueliggør, at der er visse antagelser omkring denne model, der ikke nødvendigvis er konsensus omkring.

Fra den naturvidenskabelige side gøres der også kritiske anslag mod modellens generelle karakter. Der savnes en relevansvurdering i forhold til de enkelte videnskaber, og dermed incitamenter til de videnskaber, der bidrager med mere synlige produkter til samfundet. Modellens rummelighed i forhold til alle videnskaber anses for at være ”...falsk og totalt irrelevant.” (Dørge, 2007). Ydermere kritiseres modellen for ikke at kunne vurdere kvaliteten af forskningen, og at det kun er på baggrund af citationer, at dette kan ske. Traditionelt forbindes kvalitet indenfor bibliometri til citationsanalysen og citationer. I den norske model sammenkøbes som benævnt publikationsanalysen og et kvalitetsbegreb. I forhold til dette sidste kritikpunkt kan det siges, at modellen ikke er udviklet til at vurdere kvalitet, og samtidig kan det diskuteres, om citationsanalysen er et validt grundlag for at diskutere forskningskvalitet. Foruden kritikken af modellen spekuleres der også i konsekvenserne af modellens indførelse. Det postuleres, at modellen vil medføre, at forskere vil publicere i artikelform fremfor bogform

(Lauritsen, 2007), men modellens vægtningsmekanisme er principielt et forsøg på at modvirke dette følge.

Ovenstående synspunkter understøtter mit indledende synspunkt omkring, at der er forhold omkring den norske model, der bør undersøges før dens implementering i Danmark. Kritikken viser, at der eksisterer en usikkerhed omkring, hvad implementeringen af den norske model som fordelingsværktøj indenfor universitetssektoren vil betyde, og have af konsekvenser. Megen af kritikken fokuserer på modellens forsøg på at tage højde for de forskellige videnskabers karakteristika. Megen kritik er omkring modellens helhedsorienterede tilgang til videnskaben, hvilket jeg også kan se en problematik i. Den norske model forsøger gennem dens vægtningsmekanisme at tilgodese de forskellige videnskabers publikationsmønstre ved at differentiere pointene mellem forskellige typer af publikationsformer. Dette skulle gøre modellen rummelig, og virke forenende i forhold til de forskellige videnskaber. Traditionelt set anses naturvidenskab og humaniora for at være videnskabelige retninger, der er vidt forskellige fra hinanden. Jeg mener, at det kunne være interessant at undersøge nærmere, hvad der kendetegner disse videnskaber, som modellen forener, og om hvorvidt det er muligt. Der anføres et kritikpunkt omkring kvalitet og manglende inddragelse af citationsanalysen i forhold til modellen. Den norske model beskæftiger sig ikke eksplicit med begrebet kvalitet, men som jeg tidligere har argumenteret for, kan begrebet knyttes til den position, som peer-review-processen tildeles. Denne proces indtager en position i modellen, som en instans, der er garant for kvaliteten af publikationen, hvad angår dens videnskabelighed. I rapporten "Vekt på forskning", som er en gennemgang af modellens opbygning og begrundelse herfor er der ingen argumentation eller stillingtagen til denne konklusion. Der er tilsyneladende en implicit konsensus omkring dette. I kraft af den grundlæggende rolle processen har for modellen, er det betænkeligt, at peer-review-processen ikke er undersøgt nærmere, eller at der som minimum er en argumentation for dens position. Jeg finder der derfor nærliggende at undersøge denne proces og dens tilknytning til begrebet kvalitet.

Med afsæt i ovenstående vil dette speciale derfor være fokuseret på at undersøge følgende problemstilling; hvorvidt den norske model i dens udformning formår at tilgodese både naturvidenskabelige videnskaber og humanistiske videnskaber, og hvorvidt modellens grundantagelse omkring peer-review-processen som garant for kvaliteten i relation til videnskabelige publikationer er velfunderet. En undersøgelse af dette vil tilvejebringe en forståelse for modellens formål, og give et overblik over, hvilke grundprincipper modellen bygger på. Denne form for viden vil være gavnlig i forhold til at mindske ovenstående eksempler på kritik, idet der vil blive skabt en yderligere klarhed over den norske models udformning.

Jeg har valgt at beskæftige mig med denne problemstilling, idet jeg mener, at modellen skal ses som et styringsredskab i forhold til universitetssektoren. Den grundlæggende forståelse, som min undersøgelse vil medføre, kan bibringe viden om, hvad hensigten er med modellen, og hvilke konsekvenser, den kan få i den faktiske hverdag for universiteterne. Jeg er ikke overbevist om, at videnskabsministeriet, der står bag indførelsen af denne model, har en forståelse for, hvad de vil med den. Der fokuseres, som jeg har redegjort for, ikke mere på en kvalitetsindikator, men det er ikke ensbetydende med, at de har foretaget et aktivt valg i forhold til alternativer, og hvad

formålet i så fald er med dem. Jeg har opstillet følgende undersøgelsesspørgsmål, der samlet set skal skabe en forståelse for den norske model, og dens genstandsfelt.

1. Hvordan er naturvidenskab og humaniora som diskurser forenelige i relation til den norske model?
2. Hvordan er der en sammenhæng mellem begrebet kvalitet og citationsanalysen?
3. Sikres kvaliteten af den videnskabelige publikation gennem peer-review-processen?

1.1. Afgrænsning

Det første undersøgelsesspørgsmål har til formål at tilvejebringe en forståelse for den videnskabelige verden med dens opdeling i forskellige videnskabelige områder. Herunder behandles også, hvad der kendetegner en videnskabelig publikation og et forfatterskab ved de forskellige videnskabelige retninger. Jeg har, i forbindelse med behandlingen af dette undersøgelsesspørgsmål, valgt at gøre brug af det teoretiske fundament, som diskursanalysen bygger på. Begrundelsen for dette er, at jeg finder det nærliggende at anskue de videnskabelige hovedretninger som forskellige diskurser, der har hver deres verdensanskuelse. Jeg vil fokusere på naturvidenskab og humaniora, idet de kan anses for at være modsætninger i et kontinuum. I forhold til den overordnede problemstilling vil undersøgelsesspørgsmålet give en klarhed over, hvorvidt helhedssynet i den norske model er tilrådeligt. Undersøgelsesspørgsmålet er forbundet til den første del af problemstillingen.

Formålet med dette andet undersøgelsesspørgsmål er at undersøge, hvordan kvalitet traditionelt relateres til bibliometrien. Dette speciales problemstilling medfører et fokus på en bestemt bibliometrisk metode, publikationsanalysen. Den norske model er af type en publikationsanalyse. En publikationsanalyse er målinger, der er kendetegnet ved at være fokuseret på produktivitet, eksempelvis målt som antallet af publikationer af en given forfatter (Tague-Sutcliffe, 1992, s. 2). Dette stemmer fint overens med formålet med den norske model. Det utraditionelle er, at modellen kombinerer publikationsanalysen med kvalitetsbegrebet. Indenfor bibliometrien forbindes kvalitet traditionelt til den bibliometriske metode, citationsanalyse og at modtage citationer. Citationsanalysen bruges ofte til evalueringsformål, og har fokus på publikationers referencer og citationer. Behandlingen af dette undersøgelsesspørgsmål skal fungere som kontrast til den norske models tilgang til fastlæggelse af kvalitet.

Det tredje undersøgelsesspørgsmål har til formål at analysere peer-review-processen, og hvorvidt denne proces kan siges at være den garant for kvalitet og videnskabelighed, som den forudsættes at være i den norske model.

2. Metode

Hensigten med dette afsnit er at beskrive og begrunde specialets metodevalg, og bibringe en forståelse af specialets og afsnittenes formål.

Specialets metode er teoretisk analyse. Dette metodevalg skal ses i relation til den valgte problemstilling. Specialets omdrejningspunkt er den norske model. Jeg har valgt at beskæftige mig med modellens opbygning, og mere præcist de antagelser, der ligger implicit i denne opbygning. I dette speciale ser jeg på relationen mellem naturvidenskab og humaniora, og på peer-review-processen som en kvalitetsindikator. Dette fokus har udelukkende et teoretisk tilsnit, og dermed er den teoretiske analyse den mest nærliggende og velegnede metode til dette. Den teoretiske analyse baseres på litteraturstudier, som har til formål at tilvejebringe en forståelse for betydningen af disse forskellige aspekter i forhold til modellen. Som et alternativ til mit metodevalg kunne jeg også have lavet interviews, for derigennem at tilvejebringe viden om forskeres selvforståelse, og deres syn på peer-review-processen. Ved et andet fokus, som eksempelvis konsekvenserne af indførelsen af den norske model, kunne mit speciale have haft en mere praksistilgang. Dermed kunne jeg have undersøgt, hvilken mulig indvirkning den norske model kunne have for eksempelvis humaniora og deres publikationsmønstre. Jeg finder det dog i første omgang mere væsentligt at undersøge modellens principper, idet de synes underbelyst.

Jeg vil benytte diskursanalysen som teoretisk forklaringsramme i dette speciale. Diskursanalysen er i særdeleshed central i forhold til behandlingen af det første undersøgelsesspørgsmål. Den diskursive tilgang og socialkonstruktivismen vil være den teoretiske ramme for hele specialet, og jeg vil referere og inddrage teorien i det resterende speciale, hvor det synes at være relevant. En diskurs kan defineres som ”...en bestemt måde at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på.” (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 9). Sproget er i fokus. Samfundet anskues betydningsmæssigt som et produkt af sociale processer, og er dermed en konstruktion. Dette betyder, at der er en modstand mod at opfatte samfundet og dets bestanddele som naturlige eller nødvendige. Derimod anses fænomener og objekter som kontingente, hvilket vil sige, at deres betydning er tilfældig. De skabes gennem sproglige ageren og ytringer. Ifølge teorien er diskurser alt konstituerende, hvilket vil sige, at det ikke er muligt at træde ud af dem, og der er intet uafhængigt af diskurserne. Jeg har valgt at benytte diskursanalysen, fordi den dels giver mulighed for at anskue de forskellige videnskabelige retninger som konstruktioner, der er afhængige af italesættelse og sociale relationer. Dels bevirker teorien, at videnskaberne og den videnskabelige kommunikations processer kan anskues uden den grad af objektivitet, som der er en tendens til at knytte til dem. Den norske models helhedssyn går imod den traditionelle selvopfattelse hos videnskaberne omkring deres forenelighed. Der eksisterer i bevidstheden og i den samfundsmæssige opbygning en indgroet adskillelse af naturvidenskab og humaniora. Min formodning er, at den norske model bygger på karakteristika, som videnskaberne har til fælles, og dermed har den en anden tilgang til betragtningen af videnskaberne. Mit valg af diskursanalysen beror på, at jeg mener, at den kan, med dens udgangspunkt i socialkonstruktivismen, anskueliggøre disse forskellige syn, og undersøge disse formodede fællestræk.

Diskursanalyse er et begreb, men det dækker ikke over en entydig analysemodel. Der findes forskellige tilgange til, hvordan en diskursanalyse foretages, og mange forskellige betydninger af begrebet diskurs. Jeg har valgt at benytte diskursteorien af Ernesto Laclau og Chantal Mouffe. De har begge medvirket til udviklingen af diskursanalysen, og deres arbejde hermed er centreret omkring den politiske sfære. Nogle diskurstilgange har et lingvistisk perspektiv, hvor teorien derved fungerer som analyseværktøj til analyse af centrale tekster. I brugen af disse tilgange bliver undersøgelsen af diskurser meget sprogligt orienteret i forhold til brugen af ord i disse tekster. Mit formål med brugen af diskursbegrebet er ikke som metodisk værktøj, og denne form for tekstnær analyse. Jeg tager udgangspunkt i Laclau og Mouffes diskursbegreb, idet det i højere grad er et analytisk begreb, og hvor samspillet mellem forskellige diskurser er et vigtigt fokuspunkt. Jeg vil benytte teorien som en teoretisk forståelsesramme, der kan synliggøre, hvorvidt de forskellige videnskaber er forskellige, og hvordan. Diskursanalysen benyttes ofte i forbindelse med kritisk forskning, hvor formålet er at anskueliggøre tilstande, og vise, at de kan være anderledes. En central person i forhold til udviklingen af diskursanalysen er Michel Foucault. Mit valg af Laclau og Mouffe er ikke et fravalg af Foucault, idet deres teori bygger videre på Foucaults tankegang. Deres teoretiske arbejde er mere lig det perspektiv, jeg vil have i min brug af diskursanalysen.

Laclau og Mouffes udvikling af diskursteorien er et resultat af forskning gennem flere årtier, og kommer til udtryk i en række forskellige artikler. Diskursteorien kommer herigennem til udtryk i enkeltstående enheder, og i forskellige sammenhænge. Jeg er ikke bekendt med, at deres tilgang til diskursanalysen skal være at finde som en samlet tekst forfattet af dem selv. Jeg er bevidst om, at det er god forskningsmæssigt kutyme at anvende primærkilder i behandlingen af andres arbejde. Der findes andre forskere, der har gennemgået disse mange tekster af Laclau og Mouffe, og har skabt et hele af diskursteoriens enkeltdele, og dermed forfattet en samlet tekst om denne. Jeg vil benytte disse kilder, idet de sandsynligvis bygger på en mere grundig gennemgang af Laclau og Mouffes forfatterskaber, end jeg med min tidshorisont ville kunne opnå. Ulempen ved brugen af denne litteratur er, at de er et produkt af andres fortolkninger af diskursteorien. Jeg vil derfor i min brug af disse tekster være opmærksom på de forfattermæssige fortolkninger, der foretages i forhold til teorien.

Som en modvægt til de implicite fortolkninger fokuserer jeg på at bruge forskellige bidrag, for at få forskellige perspektiver på teoriens præmisser, og derved i højere grad øjensynliggøre personlige tolkninger og holdninger. I min behandling af diskursteorien vil jeg bruge bogen ”Diskursanalyse som teori og metode” af Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips. Deres bog er en gennemgang af forskellige typer af diskursanalyse, og Laclau og Mouffes er en af dem. I deres gennemgang forholder de sig kritisk til den benyttede primærlitteratur, men sobert uden for mange personlige holdninger. Bogen er udarbejdet som en introducerende indføring i diskursanalysens perspektiver. Jeg supplerer denne bogs introduktion med andre bøger om diskursteorien, og nogle få artikler af Ernesto Laclau; ”Populistisk brud og diskurs” og ”Om materialismen” fra bogen ”Demokrati og hegemoni”.

Brugen af denne teori har konsekvenser for, hvilke antagelser jeg kan gøre i dette speciale. Diskursteorien har sit udgangspunkt i videnskabsteorien socialkonstruktivisme. Socialkonstruktivismen kan ses som en modpol til realismen, og eksistensen af en objektiv verden (Collin, 2003, s. 12). Ved socialkonstruktivismen er samfundet en konstruktion, hvilket vil sige, at samfundet er et produkt af denne menneskelige bevidsthed og anskuelse af den. Det er gennem menneskelige handlinger, og sociale processer, at samfundet har fået det udtryk, det har. Alt er produktet af en konstruktør. Dette har den konsekvens, at der ikke er en sandhed eller tilgang, der kan siges at være bedre end en anden, idet det hele er en konstruktion, og beror på den enkeltes perspektiv. I denne sammenhæng kan diskurser ses som forskellige konstruktionstilgange. I forskel fra hermeneutikken og positivismen har socialkonstruktivismen ikke til formål at finde ind til den reelle virkelighed og finde meningen bag det umiddelbare, eller at afdække virkeligheden. Derimod er der fokus på at analysere betydninger og deres konsekvenser, og at anskueliggøre, at givne forhold ikke er objektive (Howarth, 2000, s. 184). Dette er også det største kritikpunkt af socialkonstruktivismen. Den opererer ikke med objektivitet, og derfor er alt principielt relativt. Dermed har intet en reel betydning udenfor den konkrete kontekst, der er udgangspunktet for selv samme betydning. Der er indenfor socialkonstruktivismen forskellige tilgange til, hvor meget af samfundet, der anses for at være sociale konstruktioner, men der er ikke en løsning på denne tilstedeværende relativitet. Jeg vil i afsnittet om socialkonstruktivismen berøre dette punkt yderligere.

Det socialkonstruktivistiske perspektiv har konsekvenser for videnskabens position. Traditionelt kan det siges, at videnskaben har haft en særegen position i forhold til sandheden. I dette perspektiv er dette ikke længere begrundet. Sandheden er som nævnt en konstruktion, og dermed er den videnskabelige sandhed ikke nødvendigvis mere sand end andre sandheder (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 33). Videnskaben sidestilles så at sige med andre tilgange til viden. Et forskningsmæssigt produkt er dermed også en diskursiv konstruktion, og kan dermed ikke have en værdifri karakter, som positivismen tilstræber (Howarth, 2000, s. 180). For mit speciale betyder dette, at det er en konstruktion fra min side, og herigennem skaber jeg et virkelighedsbillede, og mit analysearbejde vil være influeret af min diskursive baggrund.

Winther Jørgensen og Phillips konstaterer, at det er svært at udforske en diskurs, som man selv er tæt på (1999, s. 32). Emneområdet for dette speciale er universitetsområdet, og det videnskabelige miljø generelt. Videnskab generelt kan anskues som en diskurs med regler, normer og krav i forhold til den viden, der produceres. Gennem min uddannelse er jeg en del af denne diskurs. Jeg undersøger dermed præmisser i en diskurs, som jeg selv er en del af. I gennem min besvarelse af undersøgelsesspørgsmålene skal jeg forsøge at forholde og positionere mig i forhold til dette. Jeg er blevet uddannet i den videnskabelige metode, og i det videnskabelige miljø, og som følge af diskursteoriens præmisser skulle det derfor være svært at forholde sig aktivt kritisk til dets bestanddele, og se eventuelle alternativer. Løsningen på denne problematik og på videnskabens manglende særberettigelse er en stringent anvendelse af teori og metode. Krav til gyldigheden af den producerede viden sikrer legitimeringen af den videnskabelige viden som en særlig form for viden (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 120). Det handler om, at det er muligt for andre at vurdere de valg, der træffes i forhold til forskningsprocessen, for derved at sandsynliggøre, at andre ville kunne nå

frem til samme konklusioner. Indeværende metode er min sikring af specialets gyldighed, og dets konklusioner.

2.1. Specialets opbygning og præsentation af den anvendte litteratur

For at give en forståelse for mit speciales udarbejdelse vil jeg redegøre for, og begrunde opbygningen af dette, og ligeledes med den mest centrale litteratur.

Udgangspunktet for dette speciale er en problemstilling og tre undersøgelsesspørgsmål. Forholdet mellem disse er, at undersøgelsesspørgsmålene har til formål at tilvejebringe viden, der samlet set kan besvare problemstillingens udsagn. Jeg har valgt denne fremgangsmåde, idet undersøgelsesspørgsmålene derved kan virke som styringsredskaber, og kan sikre, at de væsentlige aspekter af problemstillingen belyses. Indholdet af de enkelte hovedafsnit vil primært have fokus på at analysere de nævnte begreber og processer i undersøgelsesspørgsmålene med udgangspunkt i disses præmisser. Jeg vil dog perspektivere til den norske models brug af disse begreber og processer undervejs i specialet, hvor det synes vedkommende.

Det første hovedafsnit er en redegørelse af diskursanalysen. Af ovenstående fremgår det, hvilken litteratur dette afsnit er bygget op omkring. Hovedafsnittet indeholder et underafsnit om socialkonstruktivisme. Dette bygger på en bog af Finn Collin "Konstruktivisme" og en bog af Søren Barlebo Wenneberg "Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver". Disse bøger er valgt, idet de giver en grundlæggende indføring i socialkonstruktivismen, og dens forskelligartethed. Bøgerne er nuancerede i deres tilgang til denne videnskabsteoretiske retning, og har også et kritisk syn. Dette underafsnit har til formål at fungere som en uddybende baggrund til diskursanalysens præmisser.

Det andet hovedafsnit er relateret til det første undersøgelsesspørgsmål. De to første underafsnit omhandler henholdsvis naturvidenskab og humaniora. Formålet med disse afsnit er at redegøre for de videnskabelige retninger, og deres verdenssyn. Litteraturen til disse afsnit er udvalgt ud fra en præmis om, at de skulle beskrive den ontologiske og epistemologiske baggrund for de videnskabelige retninger. Den ontologiske og den epistemologiske dimension i en videnskab vil være betegnende for, hvad der vægtes i en given videnskab, og for deres syn på viden og verden. Dette vil give en grundlæggende forståelse for, hvad der kendetegner henholdsvis naturvidenskab og humaniora. Primært benyttes bøgerne; "Videnskabens væsen – en søgen efter sand erkendelse" af Helge Kragh, og "Naturvidenskabens teori - en indføring i naturvidenskabernes og teknologiens filosofiske problemer" af Helge Kragh og Stig Andur Pedersen, samt "Menneskevidenskaberne – problemer og traditioner i humanioras videnskabsteori" af Søren Kjørup. Forfatterne af disse bøger har stor viden og forståelse af de videnskaber, som de skriver om. Det er tænkeligt, at dette kan resultere i situationer med manglende objektivitet eller afstandstagen. Jeg vil derfor anvende kilderne med fokus på eventuel manglende kritik og undladte forklaringer.

Det næste underafsnit er en diskursanalyse af de to videnskabelig retninger, naturvidenskab og humaniora, hvis respektive fokus dermed udgør afgrænsningen af

analysen. Fokus i analysen er at vise de videnskabelige retninger som diskurser, hvilket betyder, at jeg vil vise, at de internt beror på et fælles sprog, normer og fremgangsmåder. Formålet er at anskue dem som konstruktioner, og dermed fjerne det objektive skær, som deres status som samfundsmæssige institutioner giver. Dette leder frem til det fjerde underafsnit, som også er en diskursanalyse. Denne analyse skal vise et alternativt syn til foregående, videnskaberne som en samlet diskurs. Formålet med dette er at udforske den norske models tilgang til videnskaberne. Analyserne underbygges af betragtninger af Ken Hyland i bogen ”Disciplinary discourses - social interactions in academic writing”. Dette værk er en anskuelse af videnskaber som diskurser, og tager derfor udgangspunkt i diskursanalysens præmisser. Det femte underafsnit omhandler forskeren som forfatter og publikationen. Disse begreber er implicit centrale for den norske model, idet de er de grundlæggende bestanddele for modellens elementer. Formålet med afsnittet er at undersøge, hvad der kendetegner disse begreber. Kendetegnene har en indvirkning i forhold til de fænomener og processer, der behandles i det resterende af specialet. To centrale kilder til dette underafsnit er bogen ”Forskningens verden – prydhave, nyttehave, vildnis” af Peder Olesen Larsen og bogen ”The hand of science – academic writing and its rewards” af Blaise Cronin.

Olesen Larsens bog beskriver generelt videnskab og forskning og de forhold, der kendetegner dette genstandsområde. Bogen er en god kilde til indsigt i, hvilke karakteristika, der er forbundet med det videnskabelige miljø. Olesen Larsen er selv naturvidenskabelig uddannet, men han har skrevet denne bog med ambitionen om, at den skal være dækkende for alle videnskaber. Ved læsning af nogle karakteristika er det øjensynligt, at disse er mere betegnende for naturvidenskab end humaniora. Han er ikke tilstrækkelig omhyggelig med at gøre opmærksom på disse undtagelser. Cronins bog omhandler det videnskabelige publikationsmiljø og dets implikationer. Bogen er ligeledes en kilde til indsigt i det videnskabelige miljø, og til, hvilke kendetegn, der forbindes med begreberne forfatter og publikation i denne forbindelse. Cronin tillægger publikationen en stor værdi. Den er et kommunikationsredskab, der er central for forskerens virke i det videnskabelige miljø. Bogen formår at beskrive generelle træk, og samtidig udspecificere særpræg for henholdsvis naturvidenskab og humaniora. Disse kilder bliver også benyttet i andre afsnit i specialet.

Det tredje hovedafsnit er forbundet med det andet undersøgelsesspørgsmål. Her er fokus på den bibliometriske metode, citationsanalyse, og kvalitet. I hovedafsnittet undersøges sammenhængen mellem disse begreber. Det første underafsnit er centreret omkring defineringen af centrale begreber i forhold til denne type af bibliometrisk analyse; citationsanalysen, reference og citation. Det næste underafsnit analyserer, hvad en citation kan siges at udtrykke. Her præsenteres to tilgange, en normativ og en socialkonstruktivistisk. Disse har hver deres syn på, hvad en citation er et udtryk for. Dette afsnit vil være centralt i relation til at angive, hvad en citationsanalyse måler, og om det i givet fald er kvalitet. Fokuset i afsnittet er på citationsanalysen og betydningen af citationen. Jeg beskæftiger mig ikke i væsentlig grad med publikationsanalysen, som den norske model er af type. Formålet med dette hovedafsnit er at analysere den traditionelle tilgang til kvalitet indenfor bibliometrien, idet jeg mener, at det er interessant at kunne perspektivere tilvalgene i den norske model til de fravalg, der dermed er blevet foretaget. I dette hovedafsnit er der ikke enkelte centrale kilder. I litteraturudvælgelsen har det centrale være at få kilder, der har deres primære fokus på

citationen og dens betydning, men også kilder, der har et bredere fokus på bibliometrien og dens grundelementer. Den benyttede litteratur er forskelligartet. Der er reviewartikler om citationer, og bøger om bibliometri, og litteraturen er af både nyere og ældre dato.

Det sidste hovedafsnit er relateret til det tredje undersøgelsesspørgsmål. Formålet med dette hovedafsnit er at analysere peer-review-processen og dennes sammenhæng med kvalitetsbegrebet. Brugen af litteratur er centreret omkring at kendetegne processen. Jeg vil relatere peer-review-processen til gatekeeping, og anskue den som en funktion i relation til diskursanalysen. De centrale kilder til dette hovedafsnit er en bog ”Peer review – a critical inquiry” af David Shatz og bogen ”Editorial peer review – its strengths and weaknesses” af Ann C. Weller. Begge værker har til hensigt at undersøge peer-review-processen og dens implikationer. Wellers bog er et review af undersøgelser af peer-review-processen foretaget mellem årene 1945 og 1997. Hun tager udgangspunkt i disse undersøgelsers resultater, og har på baggrund heraf egne betragtninger. Hun afgrænser begrebet peer-review-proces til at have samme betydning som min afgrænsning af begrebet. Shatzs bog beskriver de væsentligste aspekter af peer-review-processen, og samtidig har han også fokus på de etiske dimensioner forbundet med udførelsen af denne. Jeg berører dog ikke i væsentlig grad disse dimensioner. Bøgerne giver bud på, hvorfor peer-review-processen kan forbindes med kvalitet, og hvorfor den ikke kan. Dette hovedafsnit indeholder et underafsnit, der har til hensigt uddybende at relatere den norske model og peer-review-processens implikationer. Der vil undervejs blive konkluderet på de enkelte hovedafsnit, og den endelige konklusion vil have til formål at virke sammenfattende for specialet, og derigennem besvare specialets problemstilling.

3. Diskursanalysen

Dette hovedafsnit har til formål at klarlægge de teoretiske præmisser i diskursanalysen. Afsnittet fokuserer på diskursteori¹, som den bliver anskuet af Ernesto Laclau og Chantal Mouffe. I deres arbejde med diskurser har de taget udgangspunkt i politiske temaer, men teorien begrænser ikke til den politiske sfære, og kan bruges i samfundsmæssige sammenhænge generelt. Jeg vil gennem afsnittet forholde mig til teoriens præmisser, og anskueliggøre dens teoretiske fundament. Teorien er en forening af et kritisk syn på den marxistiske teori, og teoretiske antagelser fra strukturalismen, poststrukturalismen og Foucault. Dette hovedafsnit skal fungere som teoretisk forståelsesramme og baggrund for de resterende hovedafsnit. Afsnit 3.1 indeholder en grundlæggende introduktion til begreberne diskurs og socialkonstruktivismen. Afsnit 3.2 er en mere indgående redegørelse af socialkonstruktivismen. Afsnittet har til formål at anskueliggøre den bagvedliggende videnskabsteori, som diskursanalysen influeres af. Afsnit 3.3 har til formål at udfolde forståelsen af diskursanalysen yderligere, og diskutere dens implikationer.

Fra strukturalismen og poststrukturalismen henter diskursteorien dens syn på sproget og dets funktion. Fra strukturalismen kommer synet på sproget. Sprog udgøres af tegnsystemer, og de enkelte tegn får deres betydning i kraft af relationer til andre tegn og i forhold til helheden (Howarth, 2005, s. 33-34). Strukturalismen ser disse strukturer som uforanderlige. Poststrukturalismen er dels en kritik af strukturalismen, og dels en videreførelse. Synet på sprogets oprindelse bevares, men poststrukturalismen tager afstand fra strukturalismens tilgang til sprogets struktur, og fokuserer derimod på, at sprogets betydninger ikke er fastlåste (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 19). De er foranderlige, og vil være kontekstafhængige. Synet på sproget betoner, at det har en organisk natur, der ikke styres af objektive lovmæssigheder, men derimod er arbitrært af karakter. Sproget skaber ifølge begge teoretiske retninger virkeligheden (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 17). Det er ikke blot en afspejling af en objektivt eksisterende verden, men er medvirkende til at skabe og genskabe den, idet verden tildeles betydning gennem sprogets italesættelse af denne. Fælles tegnrelationer er grundlaget for kommunikation, og må derfor nødvendigvis bygge på konsensus (Howarth, 2005, s. 67). Teoretikeren Michel Foucault er en central person i forhold til udviklingen af den diskursteoretiske tilgang. Hans magtbegreb er at genfinde i teorien (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 22-23). Her er magt ikke noget, som en eller flere personer besidder, og udøver på andre. Magt er en kraft, der ligger implicit i de sociale processer, som diskursteorien omhandler, og som styrer, og regulerer diskursens indhold. Diskursteoriens relation til marxismen skal ses som et brud med dennes syn på samfundsstrukturen og essentialismen (Collin, 2003, s. 98). Ved essentialisme tales der om iboende kvaliteter, eller essensen af et objekt, der er med til at definere, hvad et givent objekt er (Ereshefsky, 2000, s. 17). Det er synet på denne forudbestemthed, som diskursanalysen gør op med. Marxismen anskuer samfundet ud fra en basis-overbygningsteori, hvor økonomi er den styrende mekanisme for

¹ Diskursteori er navnet, som mange forfattere, blandt andet Winther Jørgensen og Phillips, benytter om diskursanalysen af Laclau og Mouffe.

samfundsopbygningen, og for den grundlæggende opdeling, arbejder og kapitalist. Laclau og Mouffe kritiserer dette syn, og afviser klassekampen som den væsentligste samfundsmæssige ændringsfaktor (Frølund Thomsen, 2000, s. 181). Fremfor implicite og faste strukturer i samfundet betoner de et mere bevidst og medskabende individ, og et samfund med pluralitet og omskiftelighed (Howarth, 2005, s. 130). Derfor har teorien sit udgangspunkt i videnskabsteorien, socialkonstruktivisme.

3.1. En indledende definition af begrebet diskurs og socialkonstruktivisme

Diskursteorien har fokus på samfundet, og på, hvordan det er konstitueret. Laclau kommer i teksten; ”Populistisk brud og diskurs” med følgende definition: ”... den helhed af fænomener i og gennem hvilke den samfundsmæssige meningsproduktion finder sted, en helhed der konstituerer et samfund som sådant.” (Laclau, 1997(1), s. 123). En anden definition af diskurs siger, at det ”... er en bestemt måde at tale om og forstå verden (eller udsnit af verden) på.” (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 9). Definitionerne viser, at en diskurs betegner en form for verdenssyn, der har en given tilgang og syn på samfundet. Citatet af Laclau anskueliggør tilmed, at diskursteorien ikke blot ser dette verdenssyn som en passiv afspejling af verden, men at samfundet konkret konstrueres ud fra, hvordan det italesættes og forstås. Det centrale i relation til forståelsen af, hvad en diskurs indebærer, er funktionen af sprog i forhold til samfundet. Social praksis, hvilket indbefatter tale og ageren i samfundet, skaber og genskaber samfundet. Sproget har en konstituerende funktion i samfundet (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 18). Måden, hvorpå en diskurs betragter, og taler om verden på, vil ifølge diskursteorien lade sig afspejle i samfundet. Sproget skal ses som et socialt værktøj, som tildeler verden betydning.

Afhængig af tilgangen til diskursanalysen er der forskel på, hvor stor en konstituerende rolle diskursen tildeles. Hvilket vil sige, hvor stor en forklaringskraft diskursanalysen har som forklaringsmodel i forhold til, hvordan samfundet er opbygget. Diskursteorien er alt konstituerende, hvilket medfører, at en diskurs principielt er grundlaget for al betydningstildeling i samfundet. Der er ikke andre praksisser, end de sociale, som diskursen betegner, der har indvirkning på samfundet (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 28-29). Hermed understreges også vigtigheden af sociale aktører i forhold til samfundet, idet de og deres ageren bliver de mest elementære byggesten for samfundet. Denne synsvinkel indbefatter en afvisning af ”...materielle betingelser, institutioner og naturlige begrænsninger på frembringelsen og ændringen af sociale betydninger.” (Howarth, 2005, s. 25). Argumentationen for dette syn skal ses i relation til Laclau og Mouffes afvisning af den marxistiske basis-overbygningsteori (Howarth, 2005, s. 142-145), hvor økonomien ses som den grundlæggende og styrende mekanisme for samfundsudviklingen, og så teoriens baggrund i socialkonstruktivismen. Jeg vil i indeværende afsnit behandle relationen til socialkonstruktivismen.

Selvom diskursteorien er alt konstituerende, mener jeg ikke, at det skal forstås, således der kun eksisterer en diskurs i et samfund, og at diskursen som sådant er en stabil enhed. Jens Peter Frølund Thomsen (2000, s. 186) anskueliggør i ”Klassisk og moderne samfundsteori” et syn på diskursteori, hvorved en diskurs *skal* være konstituerende for

alt, og dermed være altomfattende. Jeg mener, at dette er i direkte modstrid med teoriens grundlæggende præmisser. Der kan i et samfund være mange forskellige diskurser, og de rummer ikke nødvendigvis betydningstilkendegivelser for hele samfundet. Et af diskursteoriens centrale begreber er kamp. Kampen om at definere, hvad en given diskurs skal indeholde (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 15). Brugen af sprog er medvirkende til at fastholde diskursens indhold, og samtidig illustrere diskursens forståelse. Det endelige mål er at fastlåse disse forståelser og betydninger, men det vil aldrig være muligt, grundet sprogets dynamiske karakter, hvilket er træk fra poststrukturalismen (Howarth, 2005, s. 67). Ifølge teorien er samfundet en diskursiv konstruktion, hvilket implicerer, at intet er endeligt defineret, og alt er hermed til forandring. Dette medfører, at der eksisterer sociale kampe mellem forskellige diskurser om betydningstildelingen af samfundsmæssige objekter (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 34). Dermed kan det siges, at en diskurs grundlæggende set handler om at fastlægge betydninger, eventuelt indenfor et givent domæne.

3.2. Mere om socialkonstruktivisme

Socialkonstruktivisme er en videnskabsteori, der ikke betegner en konsistent tankegang. Det er et sammensat begreb, der indeholder moderate og radikale standpunkter til, hvordan samfundet og verden er opbygget (Collin, 2003, s. 11). Overordnet set er der dog enighed om en modstand mod opfattelsen af det naturlige eller nødvendige (Wenneberg, 2000, s. 77). Derimod anses fænomener og objekter som kontigente, hvilket vil sige, at deres betydning er tilfældig. Samfundet som helhed og dets delobjekter er sociale konstruktioner (Collin, 2003, s. 12). Der er en konstruktør, der er ansvarlig for de eksisterende konstruktioner i samfundet, men det skal ikke forstås, således at det er bevidste handlinger, der tilvejebringer disse. De sociale konstruktioner skabes gennem sociale processer, gennem sproglige ytringer og ageren (Wenneberg, 2000, s. 71). Her ses sproget som havende en central funktion som en indgangsvinkel til, hvordan samfundet tænkes og forstås.

Det kontroversielle standpunkt indenfor socialkonstruktivismen er, at både den sociale og den fysiske verden er sociale konstruktioner. Dette er i direkte modsætning til realismen, hvor der opereres med en objektiv virkelighed, der er uafhængig af den menneskelige bevidsthed, opfattelsesevne og tænkning. Ved socialkonstruktivismen opereres der ikke med objektivitet, og den fysiske verden er, lig den sociale, skabt af begreber, der er sociale konstruktioner (Collin, 2003, s. 13). Dermed bliver konsekvensen, at der egentlig ikke eksisterer et skel mellem verden og opfattelsen af den, hvilket betyder, at viden om et objekt fører til eksistensen af det (Collin, 2003, s. 20). På denne måde relativiseres den fysiske og sociale verden, og det er kun muligt at beskrive disse indenfor en given ramme eller perspektiv. Verden er kun i kraft af disse. Umiddelbart kan dette opfattes som en afvisning af eksistensen af en fysisk verden, og at sanseindtryk er mentalt bedrag, men det kan også anskues fra en anden indgangsvinkel. Eksistensen af den fysiske verden afvises ikke som faktum, men den bliver først bevidst i kraft af de sociale konstruktioner, som tillægger betydning og mening til de fysiske objekter. Eksempelvis kunne det siges, at en sten først bliver en sten, ved at blive italesat og begrebsliggjort som sådant. Den bliver derved et fænomen og et objekt i den fysiske verden. Dens eksistens bliver anerkendt. Den kan eksistere,

men er først en sten, fordi sociale aktører siger, at den er det. Socialkonstruktivismens modstand mod det naturlige bevirker, at fænomenet sten ikke har en iboende essens, som gør den til en sten. Den er en sten i kraft af en social konstruktion. Jeg er enig i denne udlægning af teorien, idet socialkonstruktivismen derved vedrører mere end blot eksistens eller ikke-eksistens. Dermed fokuseres der på den egentlige menings- og betydningstildeling, og processen bag. Der er en proto-virkelighed, der udgør genstanden for konstruktionsprocesserne (Wenneberg, 2000, s. 118-120). Dette er for så vidt også det centrale i tankegangen, men overfor eksempelvis positivismen, der bygger på en form for realisme, naiv-realisme, hvor verden anses for at være, som den sanses, kan fokus forrykke sig til eksistens-spørgsmålet.

Ovenstående fokuserer på den radikale yderpol indenfor socialkonstruktivismen, men der kan opstilles fire forskellige overordnede tilgange til socialkonstruktivismen.

	A) Fysisk verden	B) Social verden
1) Epistemologisk konstruktivisme	Viden om den fysiske verden er en konstruktion	Viden om den sociale verden er en konstruktion
2) Ontologisk konstruktivisme	Den fysiske verden er en konstruktion af vores viden om den	Den sociale verden er en konstruktion af vores viden om den

Figur: (Collin, 2003, s. 24)

Forskellene mellem de forskellige tilgange beror dels på hvilken type af verden, der er genstand for konstruktionerne, og dels på i hvilken udstrækning disse konstruktioner yder indvirkning. Forskellen mellem den epistemologiske konstruktivisme og den ontologiske er, om der er forskel på den menneskelige viden om et objekt og objektet selv. I den epistemologiske konstruktivisme opereres der med en form for realisme, idet det kun er den menneskelige viden, der er en konstruktion, og derfor må der nødvendigvis være verden, der eksisterer objektivt, og uafhængigt af den menneskelige bevidsthed. De sociale konstruktioner bliver derved en form for røgslør, der kan dekonstrueres, og den virkelige verden kan åbenbares (Wenneberg, 2000, s. 84, 108). Der er dermed ”noget bagved” de menneskeskabte konstruktioner, der kan afdækkes. Problemet med de epistemologiske tilgange er, at det ikke er åbenlyst, hvornår dekonstruktionsprocessen er tilendebragt. Hvis viden om verden er en konstruktion, vil den viden, der opnås ved en dekonstruktion også være en konstruktion, og derved er processen uendelig og for så vidt meningsløs. De ontologiske tilgange opererer kun med den konstruerede verden og virkelighed. Her er der ikke ”noget bagved”, der sløres af konstruktionerne, og som kan afdækkes. Den ontologiske tilgang om den fysiske verden er introduceret ovenfor som den mest radikale tilgang. For disse tilgange er det betydnings- og begrebstildelingen, der er det afgørende i forhold til eksistensen af verden. Kritikken af de ontologiske tilgange er mest i forhold til den fysiske verden.

Wenneberg kritiserer tilgangen med en kommentar om, at en kop først eksisterer, når man taler om, eller refererer til den, idet den fysiske eksistens skabes gennem social ageren (Wenneberg, 2000, s. 123). Denne kommentar, mener jeg, er fejlagtig. Koppen eksisterer, fordi den er blevet produceret, en form for social ageren. Den skal ikke vedvarende have dens eksistens bekræftet. Socialkonstruktivismen berører ikke sansning som et essentielt element for eksistensberettigelsen af objekter. Ovenfor pointeres det, at viden fører til eksistens (Collin, 2003, s. 13). Dette tolker jeg således; gennem viden begrebsliggøres koppen, og vedbliver som sådant, uafhængigt af anerkendelsen af dens eksistens, idet viden om dens begrebsliggørelse ikke forsvinder. Disse kritikpunkter har jeg tidligere omtalt, men med introduktionen af en proto-virkelighed er tolkningen mere gangbar. Disse fire tilgange kan ses som en konstruktivistisk glidebane, der starter fra en objektivt eksisterende verden til en verden udelukkende bestående af konstruktioner, hvor intet principielt er sikkert, og alt kan relativiseres (Wenneberg, 2000, s. 135).

Jeg mener, at det er umiddelbart øjensynligt, at diskursteorien beror på ontologisk konstruktivisme i forhold til den sociale verden, idet den opererer med diskursen som den alt-konstituerende faktor for samfundet. Spørgsmålet er, om diskursens konstituerende funktion også indbefatter den fysiske verden. Laclau og Mouffe forholder sig ikke til dette spørgsmål. Der er ej heller enighed blandt de benyttede forfattere om det. Jeg mener, at diskursteorien baserer sig på ontologisk konstruktivisme både i forhold til den sociale verden og den fysiske verden. Trods uenigheden angiver ingen af teksterne grænser for, hvad en diskurs kan konstituere. Det understreges, at diskursen er alt konstituerende. Diskursteorien kritiserer, gennem den marxistiske teoris brug af det materielle fundament for samfundsudvikling, eksistensen af objektive faktorer, der kan være forud for, og indvirke på den menneskelige bevidsthed, og begrebs- og betydningsliggørelse. Der eksisterer ifølge teorien intet forud for de sociale konstruktioner (Laclau, 1997(2), s. 135, 139). Jeg kan derfor ikke se, hvordan og med hvilken baggrund, der kan etableres et skel mellem den fysiske og den sociale verden, hvad angår en diskurs' indvirkning. Jeg vil igen understrege, at jeg ikke mener, at det væsentligste er sondringen mellem eksistensen af en fysisk verden eller ej i forhold til diskursteorien, men derimod tildelingen af betydning i verden. Jeg mener ikke, at den manglende objektive baggrund for den fysiske og den sociale verden gør dem ustabile i deres udtryk. Hverken socialkonstruktivismen eller diskursteorien er egocentriske i deres udgangspunkt. De er begge samfundsteorier, og de sociale konstruktioner er fælles produkter, der skabes på baggrund af konsensus, hvilket fører til stabilitet. En persons omdefinering af verden fører ikke til en ny samfundsstruktur. Verden skal ikke genopfindes på ny hver dag (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 13-14). Anerkendelsen af objekter sker gennem begrebsliggørelsen, og ved konsensus skabes en vedvarende eksistens.

Indvirkningen af socialkonstruktivismen på diskursteorien er en kritisk holdning til selvfølgelig viden, og en opfattelsen af, at der ikke eksisterer objektivitet og essentialisme i samfundet. Derimod betones en differentiering af samfundssynet, som de enkelte diskurser er et billede på. Funktionen af viden i forhold til den sociale ageren er også et socialkonstruktivistisk træk.

3.3. En udbyggende definition af diskursbegrebet

Med udgangspunkt i den socialkonstruktivistiske tankegang handler brugen af diskursteori ikke om at finde ind til en dybereliggende mening bag det umiddelbare, eller at finde den objektive sandhed eller virkelighed bag dette. Derimod er sigtet at undersøge og anskueliggøre baggrunden eller horisonten, hvormed eksempelvis begivenheder sker. Der er fokus på de relaterede betydningsrelationer, der kan tilvejebringe en forståelse for tankegangen i, og indholdet af en given diskurs (Dyrberg et al, 2001, s.10). Laclau og Mouffe har gennem deres arbejde med diskursteorien ikke formået at præcisere, hvordan man konkret skal iværksætte en undersøgelse af ovenstående (Laclau, 1997(1), s. 123). Dette er også et punkt, som blandt andre Winther Jørgensen og Phillips er kritiske overfor. Det viser dog med tydelighed, at teorien ikke nødvendigvis er udviklet som et metodisk værktøj, men mere har en funktion som en teoretisk forståelsesramme. Til trods for dette indeholder teorien begreber, der kan danne udgangspunkt for en analyse af diskurser i forskningsmæssigt øjemed. Her vil jeg hovedsageligt tage udgangspunkt i Winther Jørgensen og Phillips' redegørelse af begreberne. De skaber en sammenhæng mellem de centrale elementer, og endvidere introducerer de et nyt begreb til diskursteorien, som, de mener, skaber en bedre indholdsmæssig afgrænsning af en given diskurs.

En diskurs er en bestemt indgangsvinkel til samfundet og verden, og den indebærer, at der tillægges givne betydninger hertil, og som gennem diskursen forsøges fastholdt. Begrebet *moment* betegner de tegn, der udgør basis for en given diskurs' indhold. Winther Jørgensen og Phillips bruger den metafor, at de er lig knuderne i et fiskenet (1999, s. 37). De får deres betydning i kraft af relationer til andre tegn, og af at være forskellig fra andre tegn. Forskellighed er generelt et vigtigt og centralt begreb i diskursteorien. Begrebet *nodalpunkt* er de tegn, der er centrale for en diskurs. De er indholdsmæssigt tomme i den forstand, at de får deres betydning i den konkrete diskurs gennem momenter, der knyttes til det (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 39). *Elementer* er tegn, der endnu ikke er blevet momenter, idet deres betydning ikke er blevet endeligt etableret i en given diskurs.

I relation til ovenstående begreber handler en diskurs om at reducere mulighederne i forhold til, hvad forskellige tegn kan betyde. Det drejer sig om at eliminere flertydigheden i samfundet. Det ultimative mål er totalitet i form af, at betydninger er fastslået, og der dermed hersker total entydighed i samfundet (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 38-39). Det paradoksale ved dette formål med diskurserne er, at det, grundet diskursteoriens videnskabsteoretiske grundlag, ikke er muligt. Som følge af socialkonstruktivismen er der ikke en endegyldig tilstand eller betydning for samfundets enheder. Betydning skabes gennem sociale processer, og derfor er diskursernes forsøg på reduktion af flertydighed en vedvarende proces.

Dette manglende slutpunkt er årsagen til, at begreberne *magt* og *magtkamp* også er centrale i diskursteorien. Magtkampene er baseret på den allestedsværende flertydighed, og handler om muligheden for at påvirke betydningstildelingen af pågældende tegn. I denne sammenhæng skal magt ikke forstås som noget, nogen udøver eller har. Magt er det, der producerer den sociale verden (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 49). Det er de sociale processer, den menneskelige ageren, der udfordrer og etablerer diskurser. I

forhold til diskursteorien skal magtbegrebet ses i relation til nødvendigheden af diskurser for at kunne leve et meningsfuldt liv. Min forståelse af magtbegrebet implicerer, at magt er lig et andet begreb i diskursteorien, *artikulation*. Artikulation henviser til enhver proces, hvori elementer relateres, så deres betydning modificeres (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 38). Det hentyder til den samme vedvarende proces som magt. Processen omkring til stadighed at definere tegn i samfundet.

Artikulation anskueliggør, at social ageren som samlet proces eller som enkelt handlinger enten kan virke som en konsolidering af en diskurs eller som en udfordring af dens indhold. Dermed er alle sociale processer vigtige i den vedvarende kamp om betydningstildeling. For den enkelte diskurs handler det dermed om at etablere dets indhold og betydninger ved at forskelliggøre sig fra de resterende diskurser, idet de enkelte momenter får deres betydning i kraft af forskellighed fra andre. Den diskursive proces bliver derved en magtkamp mellem det indenfor diskursen og det resterende udenfor. Dette ydre kaldes også *det diskursive felt* (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 38), og det er i forhold til dette ydre, at Winther Jørgensen og Phillips fremfører deres største kritik af diskursteorien. Grænsen mellem en diskurs og dets ydre er ikke klar, og tilmed er der ikke klarhed over, hvor meget den enkelte diskurs skal forestille at indbefatte rent emnemæssigt. De forsøger at skabe en struktur i dette ydre ved at lave et skel mellem det, i forhold til en given diskurs, relevante ydre og det resterende ydre. Derfor introducerer de begrebet *diskursorden* (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 69). Dette begreb skal ses som et mellemlid mellem den enkelte diskurs og det ydre, og betegner området, som diskursen omhandler. Det betegner dermed det emnemæssige rum, hvor forskellige diskurser, der kan være modsætninger, hører til. Eksempelvis kan en diskursorden være videnskabelighed, og dermed kunne de forskellige diskurser i denne orden være videnskabsteorier, der hver især har deres syn på videnskab, og hvordan denne begås. Begrebet betegner afgrænsningen af det relevante ydre for en given diskurs. Argumentationen bag introduktionen af dette begreb er den manglende klarhed af grænserne for diskursens emnemæssige indhold, og jeg mener, at det skal ses som praktisk foranstaltning, der ikke influerer på teoriens pointer.

Det er nu øjensynligt, at en diskurs er karakteriseret ved magt og kamp om betydning. Der er en indre-ydre-relation, og diskursen er i kraft af dets grundlag og struktur i stadig udvikling og forandring (Dyrberg et al, 2001, s. 11). Der er i diskursteorien fokus på funktionen af forskellighed, som principielt også er en konstruktion, og på foranderligheden. Relativismen, som teorien opererer med, fører til, at der ikke kan eksistere faste holdepunkter i samfundet, alt er flydende, og begreberne sandt/falsk er kun relevante indenfor den enkelte diskurs (Howarth, 2005, s. 163). Dette er i direkte modsætning til realismen og tanken om en objektivt eksisterende verden. For at teorien kan have en relevans i forhold til den eksisterende verden, må den forholde sig til, at der er objekter i samfundet, hvis karakter og betydning anses for at være objektiv, og som der ikke stilles spørgsmålstegn ved. Derved skal den formå at operere i et skisma mellem foranderlighed og objektivitet, mellem det teoretiske ophav og samtidig have forklaringskraft i forhold til en eksisterende samfundsstabilitet. Her mener jeg, at der opstår en problematik for diskursteorien. Den forsøger at forklare den tilsyneladende objektivitet ved træghed. Der er en behov for en vis stabilitet i samfundet. Diskursen medfører meningsfuldhed, idet den har rollen som stabil baggrund, hvorimod tanker om samfundet kan gøres (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 50, 52). Objektiviteten

skulle med tiden opstå ved, at det glemmes, at objekter er konstitueret. De bliver selvfølgelige, og alternativer glemmes. Der mangler en forklaring på, hvordan dette sker. Hvornår stopper forskellige diskurser magtkampe om betydningstildelingen af tegn, og hvorfor? Teorien opererer tydeligvis med en afvisning af objektivitet, men kan ikke undgå den, hvis den ellers skal have en værdi.

Relationen mellem diskursen og det enkelte individ kan ses som et dialektisk forhold, hvor individet på den ene side besidder indflydelse i forhold til diskursen, og på den anden side alligevel ikke. Individet får sin identitet samt forståelse og syn på verden gennem tilknytning til en diskurs eller flere. Samtidig er det gennem dets sociale ageren grundlaget for diskursen (Winther Jørgensen, Phillips, 1999, s. 24). Det skal dog ikke forstås, således individet har mulighed for at ændre indholdet af en diskurs. Teorien indebærer ikke et autonomt syn på individet, og forandringsprocesserne skal ses som værende kollektive. Individet kan principielt både reproducere og udfordre diskursen gennem sine handlinger, men idet diskursen udgør en stabil baggrund for individet, og er identitetsbærende, vil individet være tilbøjelig til at kæmpe for diskursens indhold og betydninger mod det ydre (Howarth, 2005, s. 157-158). Det umiddelbare enkle syn på individet bliver mere indviklet, og der er ikke en entydig sammenhæng i indvirkningen mellem individet og diskursen.

Samlet set præsenterer diskursteorien sig som en teoretisk forklaringsramme med sit socialkonstruktivistiske udgangspunkt, der implicerer visse grundantagelser om samfundet. Teorien er en afvisning af enhver form for objektivitet, men skal alligevel forsøge at forklare dens tilsyneladende eksistens. Teorien fremstår som et samlet hele, men har, som jeg også har fremhævet, visse kritiske punkter. Dels omkring de teoretiske begreber, og vigtigere dels med hensyn til dens forklaringskraft i forhold til det eksisterende samfund. Diskursteoriens fokus på foranderlighed gør det vanskeligt at forklare stabilitet på en overbevisende måde. Jeg mener dog, at teorien fremstår som et udmærket værktøj til at anskueliggøre forskellige grupperinger og deres tankesæt, idet den tillægger et samfundssyn, hvor individer og sociale relationer gives en afgørende magt i forhold til samfundet. Samfundet kan anskues ud fra disse, og samfundsmæssige fænomener kan analyseres som produkter af sociale processer, og ikke som uafhængige objekter med en objektiv eksistens.

4. Foreneligheden af videnskaberne i den norske model

I introduktionen illustrerer citater pointen omkring at anskue humaniora og naturvidenskab som forskellige videnskabelige retninger. Det relateres, i et citat, til at sammenligne æbler og pærer. Den norske model går dybest set mod denne tilgang, idet den er en model, som forsøger at inkorporere både humaniora og naturvidenskab. Motivet i modellens helhedssyn skal ses i forhold til at ville skabe en fordelingsnøgle, der kan bruges til alle videnskaber, og hvor der er lige vilkår for alle. Der er forskelle mellem de berørte videnskaber, og det er tilmed muligt at opstille disse forskelle, således videnskaberne fremstår som direkte modsætninger. Trods dette er det centrale spørgsmål, efter min vurdering, hvor stor en betydning disse forskelle reelt har, og i særdeleshed i forhold til den norske model. Dette hovedafsnit skal undersøge dette, og er relateret til det første undersøgelsesspørgsmål. Afsnit 4.1 og 4.2 er redegørelser af det videnskabelige syn indenfor henholdsvis naturvidenskab og humaniora. Disse afsnit har til formål at være udgangspunkt for afsnit 4.3, der er en analyse af disse videnskabelige retninger som diskurser. Dette afsnit skal anskueliggøre, hvorfor naturvidenskab og humaniora anses for at være uforenelige. Afsnit 4.4 indeholder en diskursanalyse, hvor der er fokus på at undersøge foreneligheden af disse videnskaber, trods de eksisterende forskelligheder. Afsnit 4.5 indeholder en analyse af begreberne forfatterskab og publikation, der skal vise, hvordan forskellighederne mellem naturvidenskab og humaniora konkret kan komme til udtryk, og at disse begreber ikke nødvendigvis er uproblematisk. Afsnit 4.6 er en delkonklusion, der opsummerer hovedafsnittets indhold, og skal fungere som en besvarelse af det første undersøgelsesspørgsmål.

4.1. Om naturvidenskab

Formålet med dette afsnit er at karakterisere naturvidenskaben som videnskabelig retning, og klarlægge, hvad denne retning som videnskab indbefatter.

Begrebet naturvidenskab regnes almindeligvis som værende et overbegreb for en række videnskabelige discipliner og underspecialiseringer, der alle på forskellig vis omhandler naturen (Kragh, 1999, s. 21). Det giver implicit et udtryk af, at disse forskellige discipliner deler en række fællestræk. Begrebet er en konstruktion i den forstand, at det også dækker over en række forskelle, der beror på faglige forskelligheder, grundet eksempelvis emne og fokusområde. Begrebet har en samlende funktion, og det er også, trods de indbyrdes forskelle, muligt at opstille karakteristika for naturvidenskab samlet set. Hvad er det, der forener videnskaber som geologi, fysik og kemi?

Overordnet set fokuserer naturvidenskabelige discipliner på naturlige forekommende fænomener. Dette vil sige, at artefakter, der ikke er menneskeskabte, eksempelvis fauna, flora og himmelfænomener. Disse konstitueres som fokuspunkter i de naturvidenskabelige discipliner (Kragh, Andur Pedersen, 1991, s. 74), hvorved der fokuseres på, hvorledes verdens fænomener agerer, og kan forstås. Naturvidenskaben beskæftiger sig ikke med værdiholdninger, eller hvordan fænomener eller tilstande bør være (Kragh, 1999, s. 97). Opgaven for naturvidenskaben er at afdække de

grundlæggende strukturer i virkelighedens verden, og dermed i sidste instans opnå en større forståelse for mennesket og naturen (Kragh, 1999, s. 10). Essentialisme betegner for så vidt dette formål. Tankegangen er, at der i naturen findes naturlige klasser, som følge af fænomenernes karakteristika, og det er naturvidenskabens opgave at afdække disse klasser (Kragh, Andur Pedersen, 1991, s. 101). Der er dog ikke fuldstændig enighed indenfor naturvidenskaben omkring, hvorvidt de skabte klasser er et udtryk for reale klasser eller nominale klasser. Den ontologiske dimension af naturvidenskaben er dermed ikke nødvendigvis et stabilt fundament for den naturvidenskabelige tankegang som en samlet enhed. Tilgangen til naturen er, at videnskaberne skal forholde sig til den, som den erfarer, hvorved der lægges vægt på det menneskelige sanseapparat. Dette kan ses i relation til empirismen, hvor der udelukkende lægges vægt på det, der kan sanse, og er observerbar (Kragh, Andur Pedersen, 1991, s. 118). Koblingen af empirismen til naturvidenskaben medfører dog en uoverensstemmelse i forhold til ovenstående, idet empirismen ikke anerkender eksistensen af naturlige klasser, men ser dem som hensigtsmæssige organiseringsystemer. Her bliver det øjensynligt, at naturvidenskaben rummer tankegange, der er hinandens modsætninger, og som gør, at begrebet kan siges at være en konstruktion.

I naturvidenskaben er viden erkendelse om verden. Der opereres med, at viden kan være sand eller som minimum sandfærdig, hvilket er væsentligt forskelligt fra den socialkonstruktivistiske tankegang, hvor begrebet relativitet influerer (Kragh, Andur Pedersen, 1991, s. 221). Anerkendelsen af sand viden beror på en legitimering, der skabes gennem brugen af eksperimenter og observationer. Eksperimentet har en meget central rolle som metode indenfor naturvidenskaben, og det betragtes nærmest som værende den eneste videnskabelige metode (Kragh, 1999, s. 31). Eksperimentet fokuserer på at måle og veje de naturlige forekommende fænomener, og resulterer i kvantitativ empiri.

Synet på verden er, at den eksisterer uafhængigt af den menneskelige bevidsthed. Den er objektiv, og dermed er naturvidenskab nødt til at tilstræbe, at viden om verden også er objektiv, for at den kan siges at være sandfærdig, og være relevant i forhold til de virkelige forhold i naturen. Den eksperimentelle proces skal sikre denne objektivitet (Kragh, 1999, s. 25). Begreber som kontrol og gentagelighed knyttes ofte til den naturvidenskabelige metode. Eksperimentet skal tilrettelægges på en sådan måde, at det er kontrolleret, så den menneskelige indvirkning er mindst mulig, og at der tages højde for ydre påvirkninger. Ligeledes skal eksperimentet dokumenteres, således det kan gentages af andre (Kragh, Andur Pedersen, 1991, s. 224). Formålet er at opnå en viden, der er uafhængig af de mennesker, der har frembragt den, og at den er værdifri. Den skal grundlæggende set være tilstræbt intersubjektiv.

For naturvidenskaben er god videnskab ensbetydende med nomologisk viden, hvorved der opstilles lovmæssigheder (Kragh, Andur Pedersen, s. 1991, s. 223). Vurderingerne af god videnskab baseres på kvaliteten af den eksperimentelle proces. Det vil sige validiteten af denne, og hvorvidt processen har været tilstrækkeligt kontrolleret (Cronin, 2005, s. 25). Individualitet i videnskaben er ikke forenelig med betegnelsen god videnskab. Derimod vægtes generaliserbarheden af videnskabens resultater, og eksperimentets repræsentativitet i forhold til naturens reelle forhold. Naturvidenskaben forbindes ofte med videnskabsteorien positivisme, der fokuserer på det, der forelægger

objektivt. Det er herfra, at naturvidenskaben kan siges at have dens fokus på empirisk og kvantitativ data, og på muligheden for at efterprøve de opnåede resultater (Olesen Larsen, 2003, s. 301-305). Derfor kan positivismen også tilskrives naturvidenskabens stræben efter opstilling af lovmæssigheder.

4.2. Om humaniora

Dette afsnit har til formål at tilvejebringe en forståelse for humaniora som genstandsfelt. Der er fokus på, det der er kendetegnende for humaniora som videnskabelig retning.

Lig naturvidenskab er betegnelsen humaniora også et overbegreb for en række faglige discipliner, såsom sprog, historie og kunst. Her er det centrale omdrejningspunkt ikke naturen, men mennesket. Humaniora er "...videnskaberne om menneskelige forhold udtrykt i sprog og historie, kunst og kultur, og om mennesket selv som tænkende, følende, handlende og skabende væsen." (Kjørup, 2006, s. 13). Humaniora fremstår ofte som en modsætning til naturvidenskaben, men oprindeligt ansås humaniora for at være en modsætning til studiet af det guddommelige, teologien. Humaniora kan også siges at være en konstruktion, idet den også rummer forskellige indgangsvinkler til studiet af mennesket, som ikke nødvendigvis har samme tilgang (Kjørup, 2006, s. 17).

Overordnet set har humaniora som nævnt fokus på mennesket, og det enkelte menneske, forskeren, har også en central rolle i videnskaben som proces (Kjørup, 2006, s. 15). Humaniora præges ikke afstand til det videnskabelige genstandsområde, hvilket også ville være vanskeligt, idet det er mennesket selv, der er i fokus. Det videnskabelige fokus går videre end en deskriptiv analyse og opnåelsen af en forståelse af mennesket. Humaniora tilstræber forklaringer på, og vurderinger af de menneskelige forhold, hvilket medfører en dybere indsigt i mennesket. Forskeren er selv en del af den videnskabelige proces (Olesen Larsen, 2003, s. 295), idet denne foretager en opsøgning og fortolkningen af data, der er grundlaget for det videnskabelige arbejde. Humaniora tilstræber ikke et kvantitativt resultat af videnskaben, men vil, grundet den subjektive indgangsvinkel og vurdering, have et mere kvalitativt tilsnit. Spørgsmålet er, hvad der forbinder de forskellige videnskabelige discipliner indenfor humaniora. Det er den mere subjektive tilgang til at begå videnskab. Der er ikke fokus på kvantitative resultater og afstandstagen til undersøgelsesgenstanden, men i højere grad en involvering i og udforskning af genstandsfeltet.

Viden indenfor humaniora anses ikke for at være af en karakter, der gør det muligt at adskille fra den menneskelige bevidsthed. Viden beror på denne menneskelige tolkning, og vil dermed aldrig være produktet af en afsluttet proces. I forhold til humaniora er erhvervelsen af viden en vedvarende proces, der aldrig er færdig, idet forklaringer og indsigt i menneskelige forhold altid kan udvikles, eller kan anskues fra andre indgangsvinkler (Olesen Larsen, 2003, s. 296). Ved humaniora er viden ikke sand eller objektiv. Der er et sandhedsbegreb, men det er præget af en konstruktivistisk tankegang, og er dermed væsentligt forskelligt fra sandhedsbegrebet indenfor naturvidenskaben. Det er en relativ sandhed, der er kontekst- og situationsafhængig (Kjørup, 2006, s. 27-28). Denne tilgang til sandfærdig viden er også nødvendig, hvis humaniora skal have nogen form for troværdighed som videnskabelig disciplin. Ved eksistensen af en

entydig og objektiv sandhed ville de forskellige subjektive fortolkninger og forklaringer ikke have en værdi, og videnskaben ville som helhed ikke kunne anses for at være produktiv og videnskabskabende. Den konstruktivistiske tankegang relativiserer sandhedsbegrebet, så det kan have forskellige udtryk, og giver dermed humaniora en videnskabelig berettigelse.

Indenfor humaniora er der ikke som ved naturvidenskab en gennemgående metode. Her er metodevalget mere fagspecifikt, men et gennemgående træk vil være en forklaringskompetence (Kjørup, 2006, s. 113). Forklaringskraften af en given metode forbindes indenfor humaniora også med god videnskab, hvilket skal ses som følge af det videnskabelige genstandsområde og videnskabens individuelle karakter. Dermed fremstår humaniora umiddelbart som en anden form for videnskab end naturvidenskab, idet den bedømmes ud fra andre kriterier end naturvidenskab. Humaniora tilstræber ikke generaliserbarhed og opstillingen af lovmæssigheder. Den har en mere idiografisk tilgang til dens genstandsfelt, hvor fokus er på det forklarende og beskrivende, og på kvaliteten af enkelttilfælde (Olesen Larsen, 2003, s. 297). Vurderingen af god videnskab beror på den enkelte forskers evne til at anvende fagets teorier og metoder, og til at frembringe sandsynlige forklaringer på et givent menneskeligt fænomen. Det er grundlæggende set en vurdering af den subjektive fortolkningsevne.

Humaniora opstilles som nævnt ofte som en modsætning til naturvidenskab, og har et kompliceret forhold til dette videnskabelige overbegreb. Den naturvidenskabelige vurdering af humaniora siges at være, at den er en umoden videnskab, idet den ikke tager udgangspunkt i det naturvidenskabelige eksperiment som metode, og den burde arbejde sig hen mod denne (Olesen Larsen, 2003, s. 298). Tilmed skal humaniora forholde sig til begrebet objektivitet i sammenligningen med naturvidenskab, trods den ikke opererer med dette begreb som en del af dens videnskabelige grundlag (Kjørup, 2006, s. 183). I denne sammenhæng kan naturvidenskab fremstå som den gyldne standard, som andre skal tåle en sammenligning med. Humaniora har en anden tilgang til dens videnskabelighed, som kan begrundes med udgangspunkt i et andet genstandsområde, der har en anden karakter end naturvidenskabens.

4.3. Analyse af humaniora og naturvidenskab som diskurser

Med dette afsnit vil jeg undersøge, hvordan naturvidenskab og humaniora kan anskueliggøres som diskurser, og hvordan de som sådant er relateret til hinanden. Analysen vil tage udgangspunkt i indholdet af de to foregående afsnit.

Som udgangspunkt er de to foregående afsnit en konstruktion fra min side. De anskueliggør et verdenssyn, hvor humaniora og naturvidenskab er adskilte som videnskabelige retninger. Dette underbygger antagelsen om, at de er uforenelige. Afsnittene er en konstruktion i den forstand, at jeg redegør for videnskaberne separat, og dermed bliver de videnskabelige retninger i højere grad sammenlignet. Ved gennemlæsningen af afsnittene er det nærliggende at anskue de to typer af videnskaber som to forskellige diskurser. I beskrivelsen af dem deler de ikke megen sprogbrug eller karakteristika. Definitionerne af dem vidner også om, at de har et forskelligt fokus, og at

de til en vis grad definerer sig selv ud fra forskelligheden fra hinanden. Af afsnit ” 3.1. En indledende definition af begrebet diskurs og socialkonstruktivisme” s. 17 fremgår det, at en diskurs er en bestemt måde at se og forstå verden på, og som har indflydelse på, hvordan individer agerer i verden. Dette kan også siges at være kendetegnende for humaniora og naturvidenskab. Begge har et givent syn på, hvad videnskab er, og hvordan denne begås. Sprogbrugen i de respektive afsnit kan afsløre, hvad der fokuseres på, og hvordan tilgangen til begrebet videnskab er. Som følge af deres status som diskurser har de et bestemt verdenssyn, og dermed bliver konsekvensen, at videnskaber ikke er neutrale. Den måde, hvorpå de videnskabelige retninger beskriver, og forklarer fænomener eller objekter i verden på, skal dermed ses i relation til deres verdenssyn, og bliver derved ikke blot en neutral gengivelse af objektive facts.

Ovenfor pointerer jeg, at afsnittene om naturvidenskab og humaniora er konstruktioner, men det samme kan siges om selve begreberne. Den umiddelbare opfattelse af disse begreber er, at de har en karakter af uforanderlighed, og at man ved, hvad de står for. Humaniora og naturvidenskab er konstruktioner. Af ovenstående afsnit fremgår det, at begreberne i realiteten dækker over faglige forskelle, der nedtones til fordel for skabelsen af et overbegreb for en given række beslægtede faglige discipliner. De interne forskelle eksisterer, men begrebernes indhold centrerer omkring de overordnede linier og det specifikke verdenssyn. Begreberne er rodfæstet i samfundets begrebsliggørelse af vidensuniverset, og de bruges til at henvise til en bestemt form for viden eller videnskab. De har et objektivt skær, idet de har et etableret, indholdsmæssigt fokus, hvor man ved, hvad begrebet indbefatter. I forhold til diskursteorien er begreberne humaniora og naturvidenskab, og deres konstitueringer i samfundet præget af stabilitet. Der er ikke i væsentlig udstrækning en magtkamp om at definere indholdet af disse begreber, og dermed synes deres indhold at være fastlagt og endegyldigt. Som følge af teorien er dette en illusion.

Begreberne humaniora og naturvidenskab benyttes indenfor universitetsverdenen til at differentiere mellem videnskaberne. Forskellige faglige discipliner indordnes under de overordnede videnskabelige retninger, hvilket skaber et landkort over de forskellige typer af viden (Olesen Larsen, 2003, s. 65). Der bliver en orden mellem videnskaberne, og deres indhold får et skær af stabilitet, hvilket samtidig kan skabe en risiko for en manglende udvikling. Adskillelsen og forskellen mellem humaniora og naturvidenskab er også central for universiteterne, hvilket kan ses ved, at der er naturvidenskabelige og humanistiske fakulteter med hver deres tilhørende uddannelser. Opdelingen indenfor universitetsområdet, i sproglige vendinger og i konkrete samfundskonstruktioner, er overordnet set medvirkende til at opbygge og legitimere de tilsyneladende forskelle mellem de videnskabelige retninger. Herved bliver alternative indgangsvinkler til synet på faglige discipliner mindre synlige og sandsynlige.

Hvis humaniora og naturvidenskaben anskues med relation til begreberne indenfor diskursteorien, tilhører de samme diskursorden. Humaniora og naturvidenskab vil dermed være to forskellige diskurser. Denne diskursorden kan dermed siges at omhandle det, at være en videnskab, og hvad det indbefatter. Begrebet videnskab kan også siges at være nodalpunkt for begge videnskabelige retninger, hvilket vil sige, at det vil være det begreb, som diskursernes magtkamp vil være centeret omkring. Nodalpunktet er et begreb, der er tomt, og som betydningstillægges gennem andre

begreber (momenter). For humaniora vil det være begreber, såsom fortolkning, forklaringer, menneskelig indsigt og subjektivitet. For naturvidenskab vil det derimod være begreber, såsom objektivitet, eksperiment, metode, kontrol og sand viden. Ved en sammenligning af disse begreber er det øjensynligt, at definitionen af videnskab, og dermed kernen i de to forskellige diskurser ikke er ensartet.

Magtkampen mellem diskurserne om begrebet videnskab kommer til udtryk på forskellig vis. Umiddelbart ligger den i deres definition som hinandens modsætninger, og karakteriseringen af eget indhold ud fra forskelligheden fra den anden videnskabelige retning. I afsnittet ”4.2. Om humaniora” fremgår det, at humaniora til tider anses for at være en umoden videnskab, idet den ikke gør brug af den naturvidenskabelige metode, den eksperimentelle proces. Dette kan ses som et udtryk for den diskurssive magtkamp mellem naturvidenskab og humaniora. Naturvidenskaben fremhæver deres syn på videnskab på bekostning af det humanistiske syn. De prøver dermed at eliminere flertydigheden af begrebet videnskab, ved at konstatere, at humaniora burde gøre bestræbelser på at indføre den eksperimentelle proces i de humanistiske discipliner. Dette ville medføre en yderligere konstituering af den naturvidenskabelige diskurs’ betydningstildeling af begrebet videnskab. I sidste instans kunne dette mindske betydningen af den humanistiske diskurs, og føre til en yderligere stabilisering og objektivisering af det naturvidenskabelige verdenssyn. Grunden til, at det tilsyneladende er naturvidenskaben, der som diskurs er mest fremtrædende, kan hænge sammen med dennes mere synlige samfundsnytte. Dermed kan der gives en større tilslutning til dens indhold med begreber, såsom objektivitet og sand viden, idet disse fører til fysiske produkter og nyttige værdier i samfundet. Gennem en afstandstagen og differentiering i forhold til humaniora som diskurs kan naturvidenskab konstituere sig som den ”rigtige” videnskab, og dermed vil humaniora fremstå som en videnskabelig retning, der burde være mere lig naturvidenskaben, og at de burde indordne sig under denne diskurs’ tilgang til videnskab som begreb.

Formålet med de videnskabelige diskurser er for så vidt at skabe en forskel fra det resterende ydre i diskursordenen, og samtidig at sikre en homogenitet og stabilitet internt i diskursen (Hyland, 2000, s. 10). Dette kommer til udtryk ved, at både humaniora og naturvidenskab har et forholdsvis specifikt verdenssyn, hvad angår metode, karakteren af viden, og hvordan den kan opfattes. Dette skaber restriktioner for den individuelle udfoldelse, giver selv samme et verdenssyn at forholde sig til, og kan tilmed skabe et magthierarki. Diskursen konstruerer konkrete rammer, som diskursens individer, forskeren, kan (og skal) forholde sig til. Det skal dog igen understreges, at diskursteorien ikke har en klar afklaring omkring diskursens magt i forhold til dets individer, og begreberne konformitet og diversitet. Konkrete kan dette i forhold til humaniora og naturvidenskaben betyde, at der ikke nødvendigvis er klare grænser for, hvordan den enkelte forsker henholder sig til rammerne for den videnskabelige retnings indhold. Med diskursen som baggrund vil den enkelte forsker have en identitet, og en forståelse for, hvor denne ”hører til” (Kjørup, 2006, s. 18-21). Diskursen skaber rammer for forskningen som emneområde, men grundlæggende set handler det for de videnskabelige retninger, humaniora og naturvidenskaben, om at cementere sætningen, ”følg vores regler eller skrid!” (Hyland, 2000, s. 8).

Ovenstående analyse har haft til formål at anskueliggøre, hvorfor det er nærliggende at betragte humaniora og naturvidenskab som forskellige videnskabelige retninger. Jeg vil samtidig med dette afsnit vise, at denne konstatering kan betragtes som en konstruktion, der ikke nødvendigvis er uforanderlig. Den norske model tager udgangspunkt i en betragtning, hvor alle typer af videnskab er lige. Modellen indeholder ikke eksplicit et givent syn på de forskellige typer af videnskab. Den norske models tilgang kommer til udtryk gennem modellens pointtildeling. Her tager den højde for de forskellige typer af publikationsmønstre, der kan være. Modellens rummelighed er også et af de væsentligste kritikpunkter, der er blevet anført mod modellen. Kritikken kan anskues som et naturligt følge af modellens afvisning af det fremherskende syn på videnskaberne i den videnskabelige verden.

4.4. Analyse af videnskaberne som en samlet diskurs

Dette afsnit har til formål at analysere, hvorvidt det er muligt at anskue de forskellige videnskabelige retninger som en samlet diskurs, og hvad der i så fald er karakteristisk for denne diskurs. Denne analyse skal ses i relation til den norske models rummelighed, og foreningen af de forskellige videnskabelige retninger. Med denne analyse vil jeg undersøge, hvori denne forenelighed kan bestå.

Foregående afsnit tog udgangspunkt i de forskelle, der findes mellem humaniora og naturvidenskab, hvilket resulterer i en tilgang med to diskurser. Jeg har pointeret, at dette grundlæggende set, med den socialkonstruktivistiske tilgang og diskursteorien, er en konstruktion. Derfor mener jeg, at det er nærliggende at undersøge om, det ikke er muligt at opstille et alternativt syn på videnskaberne og deres opdeling. Den norske model indeholder, som nævnt, en anden tilgang til videnskaberne, end at anse dem for værende forskellige. Den forsøgte gennem dens pointtildeling at tilgodese de forskellige publikationsmønstre. Der gøres principielt ikke forskel på de forskellige typer af videnskab. Motivet i den norske model er, som tidligere nævnt, at den er en fordelingsnøgle, der er gældende for alle videnskaber. I relation til diskursteorien betyder det, at videnskaberne samlet set ses som en diskurs. I modellen differentieres der mellem de forskellige typer af publikationer, hvilket kan ses som en måde, hvorpå der tages højde for interne forskelle i diskursen. At der eksisterer forskelle i den samlede diskurs, er en følge af de forskellige videnskabelige retninger, som denne diskurs skal rumme. Det er dog ikke anderledes end, at begreberne humaniora og naturvidenskab, som tidligere omtalt, også dækker over faglige forskelligheder. Videnskaben som et samlet begreb er dermed, lig humaniora og naturvidenskab, en konstruktion, hvor der vælges at fokusere på de fælles ligheder fremfor de interne forskelle, som humaniora og naturvidenskaben derved kan siges at være repræsentanter for. Videnskaben som diskurs vil derved være centreret omkring de ligheder, som humaniora og naturvidenskab eventuelt må dele i kraft af, at de begge er videnskaber. Hvad kan dermed siges at kendetegne videnskaben som diskurs?

Nu er den relevante diskurs, videnskab, et overbegreb for alle videnskabelige retninger. Det overordnede fokuspunkt er viden. Den videnskabelige diskurs og dens tilgang til viden står i modsætning til den almindelige viden. Diskursordenen er nu eksempelvis viden, og derved kunne en anden diskurs i denne diskursorden være ikke-videnskabelig

viden. Det er en anden form for ydre, som den videnskabelige diskurs definerer sig i forhold til. I foregående afsnit var videnskabelighed den diskursorden, som både humaniora og naturvidenskab tilhørte, og tilgangen til disse videnskabelige retninger var centeret omkring det specifikke indhold af disse. I indeværende afsnit er perspektivet et andet. Fokuspunktet er dermed at finde de karakteristika, der kendetegner denne videnskabelige diskurs. Forskellen ligger i, hvad der defineres som værende diskursens relaterede ydre. Den videnskabelige diskurs kan siges at være defineret ved en afstandstagen til al form for viden, der ikke lever op til de kriterier, som de opstiller for selv samme. Den videnskabelige viden kan defineres ved, at den har et teoretisk fundament, og at den bygger på empiri. Magtkampen omhandler dermed definitionen for viden, og kan ses som en retfærdiggørelse af videnskabens særlige position i samfundet som en videnskabende instans. Etableringen af universitetsverdenen kan ses som en politisk etablering af videnskaben som diskurs (Hyland, 2000, s. 7), idet der øjensynligt bliver et skel mellem videnskabelig og ikke-videnskabelig viden. Universiteterne får dermed en position, som signalerer, at det er os, der skaber viden. Viden er hermed fælles uanset typen af videnskab. Skellet mellem de to typer af viden er at genfinde i den norske model. Den opererer, som det fremgår af introduktionen, også med en definition af videnskabelighed. Denne definition har til formål at indkredse de relevante publikationskanaler i forhold til modellen. Dette skel er en markering af diskursens omfang.

For videnskaben som diskurs er nodalpunktet også videnskabelighed, og det, at begå videnskab². Forskellen fra humaniora og naturvidenskab som diskurser er, hvilke momenter, der knyttes til, og som derved giver begrebet videnskabelighed indhold. I den videnskabelige diskurs er momenter knap så konkrete. De er mere overordnede i deres indhold og funktion. Dette kan være et vidnesbyrd om, at konstruktionen af den videnskabelige diskurs ikke er holdbar.

Et moment er at skrive og publicere. Det er vigtige aktiviteter i forhold til at producere videnskabelig viden. At producere publikationer er forbundet med normer og regler, der skal følges. Disse normer kan være forskellige, grundet diskursens forskellige videnskabelige retninger, men elementært er formålet det samme. Disse normer er også et moment, idet funktionen af disse, i forhold til publikationen og funktionen som forsker, er den samme. Disse normer kan omhandle, hvordan, hvor meget, og hvor forskere bør publicere (Cronin, 2005, s. 3). Ved overholdelsen eller overtrædelsen af disse er der en signalværdi om, hvordan det pågældende individ forholder sig til den resterende diskurs.

At publicere handler om at kommunikere forskningsresultater. Det er en form for social interaktion i diskursen, hvormed dennes indhold reproduceres eller udfordres (Cronin, 2005, s. 1). En publikation er dermed mere end resultatet af individuelle handlinger. Det er et produkt af relationerne mellem den videnskabelige diskurs' individer. Publikationen er en afspejling af den diskurssive kontekst, hvis regler skal overholdes, for at være i overensstemmelse med den etablerede konsensus (Hyland, 2000, s. 1). Publikationens vigtighed skal ses i forhold til, at den kan være et vidnesbyrd om

² Olesen Larsens bog omhandler forskning. Han definerer dette som at betegne en proces, og videnskab betegner eksempelvis et specifikt domæne (2003, s. 17). Jeg sidestiller denne proces med begrebet at begå videnskab, hvilket også signalerer en aktivitet/proces.

forskerens forståelse af diskursens indhold, og cementere et givent verdenssyn. At publicere er en essentiel aktivitet, men der kan være forskellige tilgange indenfor diskursen til, hvordan det gøres. Dette hænger sammen med de interne forskelle, der er i diskursen. For humaniora er normen, at der publiceres i form af monografier, og af enkeltforfattere. Hvorimod indenfor naturvidenskaben er det mere almindeligt at publicere i artikelform, og samarbejde mellem forskere er også mere udbredt (Cronin, 2005, s. 18). Trods disse forskelle er rollen af publikationen central i den videnskabelige diskurs, idet det, for den enkelte forfatter, ofte handler om at "...publish or perish..." (Olesen Larsen, 2003, s. 171). Det er måden, hvorpå viden præsenteres, forhandles og evalueres. Det er måden, hvorpå magthierarkier skabes, forskerkulturer formes, og ud fra hvilke den enkelte forsker belønnes (Hyland, 2000, s. 1). Ud fra den centrale rolle som publikationen har for den videnskabelige diskurs, burde det egentligt være i overensstemmelsen med diskursen, at den norske model har fokus på publikationer ved den økonomiske fordeling. Den viderefører udgangspunktet i et centralt element for diskursen, publikationen, og tildeler den en central funktion, hvilket den grundlæggende set har i forvejen i diskursen.

I den videnskabelige diskurs er anerkendelse ligeledes et centralt begreb, et moment. Anerkendelsen tilkommer den enkelte forsker, og hænger sammen med at følge diskursens verdenssyn. Anerkendelsen som forsker kræver, at denne kender, og følger diskursens normer, og dermed beviser, at man er et "godt" medlem af diskursen (Olesen Larsen, 2003, s. 91). Denne anerkendelse kommer fra diskursens resterende individer, og kan føre til succes i form af ansættelse, forfremmelser og bevillinger. Målet for den enkelte forsker er at opnå denne anerkendelse, og at skabe sikker eller bekræftet sammenhængende viden (Olesen Larsen, 2003, s. 105). Disse mål hænger sammen begrebet redelighed, hvilket signalerer, at forskeren gør et ordentligt stykke arbejde, og dermed følger normerne i diskursen, samt holder en faglig standard, ved at vise, hvad arbejdet bygger på (Olesen Larsen, 2003, s. 122).

Ovenstående signalerer, at der er kendetegn, der går på tværs af de videnskabelige retninger, og som dermed kan virke som en forenende kraft i forhold til disse. Den videnskabelige diskurs skaber en enhed ud fra begreber, såsom publikation, videnskabelig viden, og anerkendelse. Forskellene mellem humaniora og naturvidenskaben kommer til udtryk indenfor disse forskellige begreber, ligesom der indenfor disse videnskabelige retninger som diskurser også var forskelligheder. Udgangspunktet for den norske model må være at anlægge et perspektiv, hvormed der fokuseres på de ligheder, der kan opstilles for videnskaberne som en samlet gruppe. Forskellene i modellen kommer konkret til udtryk gennem pointinddelingen. For de humanistiske og naturvidenskabelige fagfolk er dette perspektiv anderledes end deres egen selvforståelse. Derfor er det, som tidligere nævnt, forståeligt, hvorfor den har affødt kritik. Modellen er med dens kvantitative udformning som udgangspunkt en naturvidenskabelig tilgang til evaluering. For humanistiske fagfolk vil dette ud fra deres verdenssyn ikke afstedkomme tilstrækkelig indsigt til at skabe en vurdering af publikationerne. Med et humanistisk perspektiv ville modellen muligvis kunne have et tilsnit mere lig den engelske model, hvor det konkrete indhold af en given mængde publikationer blev vurderet. Det kvantitative udtryk har ingen værdi for humanisterne. Den naturvidenskabelige kritik er relateret til den manglende kvalitetsvurdering af publikationen, som de mener citationsanalyser kan afstedkomme. Centralt i kritikken er

publikationen og funktionen af forfatteren. Både den naturvidenskabelige og den humanistiske diskurs har indvirkning på, hvordan publikationen og et forfatterskab kan anskues.

4.5. Forfatteren og publikationen

Med dette afsnit vil jeg undersøge begreberne forfatterskab og publikation. Et forfatterskab og publikationen er grundlæggende i forhold til den norske model og i relation til anskuelsen af humaniora og naturvidenskab.

Forfatterskab som begreb er ikke en entydig størrelse. Den dækker over forskellige typer af publikationsmønstre afhængig af den videnskabelige retning. Som tidligere omtalt er forskerens formål med at skrive og publicere, at kommunikere forskning. Den skriftlige kommunikation er lig med åbenhed i forskningen, idet den pågældende forskning dermed stilles til genstand for kritisk vurdering, og til brug for andre. Dette stemmer overens med antagelsen omkring, at den vigtigste aftager af forskningen er forskningssystemet selv (Olesen Larsen, 2003, s. 41, 61). Publikationen indtager derved en position, der bevirker, at den er vigtig som fundament for den generelle forskningsverden. Tilmed har den også en vigtig position for den enkelte forsker. Jeg har tidligere pointeret, at der eksisterer en holdning, der antyder, at publicering er et ultimativt mål for forskeren, idet det er herigennem, de kan opnå anerkendelse. Publikationen har således en vigtig funktion for forskeren, men det kan fremstå, som om at begrundelsen for forskningen er, at det skal være grundlag for en publikation. Olesen Larsen problematiserer forbindelsen mellem publikationen og titlen som forsker, og publikationen som en forudsætning for at blive anset for at være en forsker. Han stiller spørgsmålstejn ved denne sammenhæng, og tillægger i højere grad anseelsen fra andre forskere vægt (Olesen Larsen, 2003, s. 89, 91). Dermed kan publikationens funktion relativiseres, og forskeren har også andre bevæggrunde for at forske, såsom nysgerrighed, intellektuel interesse og opdagelsen (Cronin, 2005, s. 11). Dermed kan det siges, at forskeren har to roller, en som forsker og en som forfatter. Det er sidstnævnte rolle, som dette afsnit vil fokusere på.

Der er som sådant ikke forskel på vigtigheden af publikationen indenfor naturvidenskab og humaniora. De andre bevæggrunde for forskningen som proces, som Olesen Larsen fremhæver, har ingen værdi i relation til den norske model. Med indføringen af den norske model i den danske universitetsverden vil der blive et øget fokus på publikationen, og det er tænkeligt, at der vil komme et øget krav om produktivitet til denne del af forskerens arbejde. Den norske model er ikke en vurdering af forskningen, men skal ses som et mål for forskningsproduktivitet. Der er fokus på et synligt produkt af forskningen, publikationen. Implicit vægtes forskningen også, idet den skal anses for at være videnskabelig indenfor en given diskursiv tilgang for at have en værdi i forhold til modellen. Umiddelbart er det dog forskeren i funktionen som forfatter, der er i fokus.

Forfatterskabet dækker over en række distinktioner, der kan sammenknyttes til typen af videnskabelig retning. Det er mellem humanistiske discipliner og naturvidenskabelige discipliner, at de største forskelle forefindes, hvad angår formen for publicering, og rammerne omkring et forfatterskab. Der er forskellige regler og normer, til trods for, at

”the very same toolsets and platforms for authoring, distributing, and depositing original work are universally available.” (Cronin, 2005, s. 3). Det handler om, hvad der indenfor en given disciplin anses for at være korrekt publikationsadfærd. Dette har betydning for den norske models bestræbelser på at være rummelig i relation til de forskellige typer af publikationsmønstre. Der kan derved ikke siges at eksistere et ensartet system for den videnskabelige publicering, men udelukkende at der er de samme redskaber og muligheder til rådighed. Ligeledes kan funktionen af publikationen siges at være den samme uafhængig af den videnskabelige retning. Denne funktion kan udtrykkes i relation til diskursteorien. Publikationen er en fysisk reproduktion af en given diskurs’ verdenssyn. For forskeren betyder dette, at denne, gennem publikationen, udtrykker et tilhørsforhold til en bestemt diskurs, eksempelvis gennem referencer til centrale personer i diskursen, og det er samtidig vigtigt, at publikationen følger de etablerede normer for publicering (Hyland, 2000, s. 12-13). Formålet kan siges at være, at forskeren vil vise, at denne er en ”god holdspiller”. Publikationen har dermed både en kognitiv og en social dimension, og skal derfor ikke blot ses som en afrapportering af viden, men også som en forhandling af diskursens verdenssyn. Gennem publikationssystemet får forskeren en selvforståelse i forhold til dennes position i diskursen, og forståelse for, hvad forskning er, og for de gældende normer (Olesen Larsen, 2003, s. 316).

Karakteristika for henholdsvis de humanistiske og de naturvidenskabelige discipliner er øjensynligt forskelligartede. Indenfor humaniora er den foretrukne publikationsform monografien, og her dækker begrebet forfatterskab over den enkelte forsker, der skriver alene (Cronin, 2005, s. 18). Der er fokus på den individuelle og intellektuelle indsats, hvor den enkelte forsker er ansvarlig for hele publikationen. Indenfor naturvidenskaben er det mere udbredt med et forfatterbegreb, der er dækkende for større samarbejder, hvor der til tider kan være op til hundrede om en enkelt publikation (Cronin, 2005, s. 18). Her er det i højere grad i artikelform, at publiceringen sker. Disse forskelle skal ses i relation til, hvordan forskningen indenfor de forskellige retninger vurderes, og hvordan der skabes tillid til en given forsker og publikation. Som nævnt i afsnittet ”4.2. Om humaniora” tager denne videnskabelige retning form af en individuel erkendelsesproces. Dermed er det også denne, der er genstand for vurderingen af den enkelte forsker og dennes publikation. Dermed følger det, at forskeren vil være tilbøjelig til at udføre sin forskning alene. Tilliden til denne forskning beror dog ikke udelukkende på den individuelle indsats, men involverer også ryet af det udgivende forlag, og skrapheden af dennes peer-review-proces (Cronin, 2005, s. 26). Dette er paradoksalt, idet de danske humanister har kritiseret den norske model for at tillægge peer-review-processen stor værdi, idet de ikke i væsentlig grad publicerer gennem kanaler med denne proces. For naturvidenskaben forsøges tegn på individualitet i forskningen mindsket. Derfor er der, også af andre årsager (Bordons, Gómez, 2000, s. 197-199), en anledning til en større grad af samarbejde. Tilliden til forskningen beror som sådant ikke på peer-review-processen, men vurderes ud fra citationer. Jo flere citationer, en publikation får, jo mere tillid, vil dens indhold tildeles (Cronin, 2005, s. 26). Dette skal ses i relation til de naturvidenskabelige begreber, såsom validitet og kontrol. Rationalet vil være, at der dermed er flere, der har kontrolleret og valideret publikationens indhold. Med denne baggrund er det øjensynligt, hvorfor naturvidenskabelige fagfolk har efterspurgt citationsanalyser som tilgang til forskningsevaluering i Danmark. Denne form for kvantitativ evaluering tillægges en høj vægtning, og er sammenhængende med den

naturvidenskabelige tilgang til at begå videnskab. Ovenstående viser, at den måde, hvorpå forskningen vurderes og anerkendes, er med til at forme, hvordan publiceringen af forskningen foregår.

Ved de humanistiske discipliner er enkeltforfatteren således normen. Den naturvidenskabelige tilgang til forfatterskabsbegrebet bevirker, at det erkendelsesmæssige subjekt forsvinder. Udviklingen går i retningen af, at begrebet forfatterskab er et kollektivt udtryk. Samarbejdet kan i nogle tilfælde, som nævnt, bestå af op til hundreder af forskere. I disse tilfælde tales der om multiforfatterskaber (Cronin, 2005, s. 51). Det problematiske i disse former for forfatterskab kan forbindes til begreberne ansvarlighed og anerkendelse. Det er ved publikationer med forfatterskaber af denne størrelsesorden ikke muligt at ansvarsbestemme det indholdsmæssige, og derved er det heller ikke muligt at tildele anerkendelsen for arbejdet retsmæssigt. Standardmodellen er en publikation og en forfatter, hvorved denne får fuld anerkendelse, og ansvar for indholdet. Dette bliver ugennemskueligt ved mange forfattere, og den vigtige position, som publikationen har for den enkelte forskers succes i forskningens verden, bliver mere problematisk.

Traditionelt set har begrebet forfatterskab været forbundet med skrivning, men med kollektiviseringen af forfatterbegrebet dækker det over forskellige typer af bidrag, af større og mindre grad, der ikke nødvendigvis er tekstmæssige (Cronin, 2005, s. 55). I tilfælde tildeles forfatterskab som en æresanerkendelse. Forfatterbegrebet har i alle henseender ikke længere en tæt sammenhæng med produktionen af en publikation, men er i tiltagende grad også sammenkoblet med den eksperimentelle forskningsproces. Forfatterbegrebet udvandes dermed, og kan i sidste instans miste sin betydning. Cronin forslår andre betegnelser for forskerens bidrag til publikationen, såsom contributor eller creator (Cronin, 2005, s. 55). Disse betegnelser har et andet fokus og betydning, end forfatterbegrebet traditionelt forbindes med.

Den norske model fokuserer på forskerens arbejde, som det kommer til udtryk via publikationer. Modellen beskæftiger sig indirekte med karakteren af forfatterbegrebet. Der er indbygget en fragmentering af pointtildelingen i forhold til antallet af forfattere af en given publikation. Dette kan ses som et forsøg på at gøre modellen mindre sårbar overfor de beskrevne ændringer i forfatterbegrebet. Jeg ser denne fragmenteringsmekanisme som et forsøg på at vedholde et betydningsfuldt forfatterbegreb. Uden denne fragmentering ville alle publikationer af en given forfatter tælle lige. En mulig konsekvens kunne blive, at værdien af en forfattertildeling ville falde, idet mindre bidrag ville have samme værdi som større, og begrebet kunne blive intetsigende og udtømt. I fragmenteringen lægger der som sådant ikke en vurdering af forfatterbegrebet, men der kan, ud fra modellens udformning, gøres en antagelse. Enkeltforfatterens publikation tildeles en større værdi, og derved antages det implicit, at dennes arbejde med publikationen har været dobbelt så fyldigt, som for en forskers arbejde omkring en publikation i samarbejde med en anden forsker. Dermed kan det tilsyneladende virke, som om modellen i højere grad tilgodeser enkeltforfatteren fremfor det forskningsmæssige samarbejde. Modellen er ikke en vurdering af forskningen som proces, men en model, der, med udgangspunkt i publikationsantal, skal fordele økonomiske bevillinger. Den indbyggede fragmentering skal ses i direkte

relation til forfatterbegrebets udvikling, og indeholder ikke nødvendigvis et større rationale, end dens funktion som inddelingsmekanisme.

Af ovenstående fremgår det, at begreberne forfatterskab og publikation ikke er uproblematiske enheder at beskæftige sig med, og at de er karakteriseret ved forskelligartede kendetegn, afhængig af hvilken type af videnskab, der er tale om. Årsagen til disse forskellige publikationsmønstre skal givetvis ses i relation til traditioner, men også i forhold til forskellige syn på begrebet videnskabelighed, og på, hvad der anses for at være vigtigt. For humaniora er eksempelvis fordybelsen, indsigt og forklaringer vigtige begreber, hvilket kan forklare tendensen til at publicere i form af monografier. Problematikkerne, som jeg har omtalt, forsøger den norske model på forskellig vis at tage højde for, og har hermed haft en indvirkning på dens udformning. Konkret set kan den endelige fastlæggelse af pointinddelingen i modellen blive en følsom affære. Den kan ses som en vurdering af videnskaberne produkter i forhold til hinanden, eftersom det overordnet set er muligt at relatere de forskellige publikationsformer til bestemte videnskabelige retninger. Til trods for at denne pointinddeling skal forsøge at sidestille disse forskellige arbejdsindsatser.

4.6. Delkonklusion

Formålet med dette hovedafsnit har været at undersøge, hvordan naturvidenskab og humaniora som diskurser er forenelige i relation til den norske model. Diskursteorien er blevet benyttet som tilgang til besvarelsen af dette spørgsmål, og jeg har anskuet humaniora og naturvidenskaben ud fra to perspektiver i forhold til teorien. Dels et perspektiv, hvor de er hver deres diskurser, og dermed i de fleste forhold er hinandens modsætninger. Dels et perspektiv, hvor de er forenet i en diskurs, der fokuserer på begrebet videnskabelighed. Forskellen mellem de to typer af diskurser handler om det tillagte perspektiv, og ud fra hvilke kriterier, der søges fællestræk og forskelle. Det handler om, hvilken vægtning fællestrækkene og forskellene tildeles. Videnskaberne som en samlet diskurs opererer på et højere aggregeringsniveau end den almindelige opfattelse af videnskaberne. Denne besvarelse er grundlæggende set i tråd med den socialkonstruktivistiske tankegang, idet den betoner, at der ikke er en sandhed, men derimod forskellige måder at anskue fænomener på. Det kan dermed konkluderes, at humaniora og naturvidenskab er forenelige som videnskaber i forhold til den norske model. Forskellighederne kommer konkret til udtryk i relation til den norske model ved begreberne forfatterskab og publikation. Den forsøger at tage højde for de forskelligheder, der eksisterer mellem de videnskabelige retninger i form af forfatterantal og publikationsformer.

Den norske model forholder sig i en vis forstand til videnskaberne på to niveauer. På det overordnede niveau forholder modellen sig til videnskaberne som genstandsfelt og til deres indholdsmæssige implikationer. Her fokuserer modellen på lighedstrækkene, og nedvurderer de forskelle, der er mellem videnskaberne på ontologisk og epistemologisk niveau. Den norske model beskæftiger sig med forskellighederne på et konkret niveau, og her drejer det sig om at håndtere forskellige publikationsmønstre, og skabe lighed mellem dem. Denne tilgang er muligvis kontroversiel, idet det ikke er den konstruktion, der er gældende i samfundet, og som universiteterne, og mange forskere definerer sig

selv ud fra. Perspektivet, hvor humaniora og naturvidenskab anses for at være forskellige, er fremherskende i samfundet. Det har fået etableret et skær af objektivitet, hvormed alternativer til dette syn er mere eller mindre elimineret. Den norske model er et udtryk for det forenende perspektiv, hvilket betyder, at den grundlæggende set er udfordring af det fremherskende syn. Som sådant stemmer den ikke overens med de forskellige diskursers verdenssyn. De har ikke samme opfattelse af forenelighed. Den norske model er, i relation til diskursteorien, et bud på et alternativt syn, og kan som sådant fremstå som en trussel. Den norske model bruger dette helhedssyn for at skabe en fordelingsnøgle, hvor alle videnskaber inkluderes, og kan behandles ud fra lige vilkår, hvilket reelt betyder, at der kan sammenlignes på tværs af videnskaber.

5. Sammenhængen mellem citationsanalysen og kvalitet

Formålet med dette hovedafsnit er at undersøge, hvilken sammenhæng der er mellem begrebet kvalitet og citationsanalysen. I introduktionen defineres begrebet kvalitet i relation til peer-review-processen, og forbindes med at begå videnskab af en acceptabel standard. Kvalitetsbegrebet i relation til citationsanalysen er mere ubestemmeligt, men ovenstående definition kan overordnet set godt være anvendelig. Herved er antagelsen også her, at kvalitet er forbundet med publikationer af god videnskabelig karakter. Vurderingen af dette beror dog på et andet grundlag end ved peer-review-processen. Her tages der udgangspunkt i aktiviteten omkring at give referencer og modtage citationer. Den norske model er en publikationsanalyse, hvilket traditionelt set betyder fokus på for eksempel produktivitet, eksempelvis målt ved antallet af publikationer af en given forfatter. Analysemetoden tager udgangspunkt i andre publikationsentiteter end referencer og citationer. Begrebet kvalitet er ikke forbundet med denne type af analyse.

Det særlige ved den norske model er, at der gennem peer-review-processen tilkobles et kvalitetsbegreb. Dette afsnit skal anskueliggøre, hvordan kvalitet almindeligvis behandles indenfor bibliometrien, og tilmed give en mulig forklaring på, hvorfor denne tilgang til kvalitet ikke er benyttet til forskningsevaluering i Danmark. For at undersøge kvalitet i relation til citationsanalysen er det nødvendigt at tage udgangspunkt i dennes grundlæggende bestanddele, referencen og citationen, og analysere betydningen af disse. Der er i litteraturen utallige skematiske fremstillinger, der angiver forskellige motivationsfaktorer for at give en reference (Bornmann, Daniel, 2008, s. 48). Jeg vil ikke indgående behandle disse optegnelser, men derimod fokusere på at anskueliggøre de forskellige betragtninger, der er omkring referencens og dermed citationens betydning. Dette hovedafsnit er medtaget, idet det er interessant at kunne perspektivere tilvalgene i den norske model til de fravalg, der dermed er blevet foretaget. Hovedafsnittet har til formål at undersøge den traditionelle analyseform indenfor bibliometrien i forbindelse med målingen af kvalitet. Afsnit 5.1 indeholder definitioner af referencen, citationen og citationsanalyse. Disse definitioner er vigtige i forhold til den videre diskussion af betydningen af en citation. Afsnit 5.2 er en diskussion af, hvad en citation udtrykker, og dermed af, hvad der kan måles gennem en citationsanalyse. Afsnit 5.3 er en delkonklusion, der opsummerer hovedafsnittet, og skal fungere som en besvarelse af det andet undersøgelsesspørgsmål.

5.1. Definition af citationsanalysen, referencer og citationer

Citationsanalysen er en bibliometrisk metode, og dermed en kvantitativ metode. Indenfor bibliometri er formålet generelt at undersøge information og kommunikation gennem frekvensmålinger af eksempelvis bestemte ord, citationer, publikationer eller forfattere (Norton, 2000, s. 64). Som bibliometrisk metode er formålet med citationsanalysen at afdække mønstre og relationer mellem entiteter, eksempelvis publikationer eller forfattere, ud fra frekvensfordelinger af referencer eller citationer. Derforuden benyttes citationsanalysen også med evaluerende hensigter, hvor formålet kan være at få en vurdering af en given publikation, person, tidsskrift eller institution (Borgman, Furner, 2002, s. 11). Citationsanalysen beskæftiger sig med referencer og

citationer. Referencer og citationer har begge udgangspunkt i samme form for entitet, indholdet i publikationernes referencelister. Forskellen mellem begreberne består i indgangsvinklen, hvormed disse listers indhold betragtes. En reference er en tilkendegivelse, som en publikation giver til en anden, og en citation er en tilkendegivelse, som en publikation modtager fra en anden publikation (Schneider, 2004, s. 119). Dette betyder, at når en given publikation henviser til en anden publikation, gives der en reference. Når en publikation giver en reference til en given publikation, modtager sidstnævnte en citation. Både referencen og citationen tilsiges at skabe en relation mellem den citerende og den citerede publikation. I metoden fremstilles det således, at der eksisterer et objektivt og indholdsmæssigt signifikant forhold mellem publikationer i kraft af referencen og citationen. I den socialkonstruktivistiske optik vil denne eksistens være i kraft, at der er personer, som siger, at den eksisterer, og dette har ikke nødvendigvis noget med objektivitet at gøre.

Til trods for, at de omhandler samme type af entitet, er deres karakter forskellige. Referencer er statiske, idet en færdigskrevet publikation er uforanderlig, og dermed er dens referencer det også. Citationer er derimod dynamiske, idet en publikation potentielt altid kan modtage yderligere citationer. Analyser med udgangspunkt i referencer er tilbageskuende, mens analyser med fokus på citationer vil være mere fremadskuende i deres perspektiv. En evaluerende hensigt med citationsanalysen vil som oftest tage udgangspunkt i modtagelsen af citationer. Evalueringen gennem citationer er på basis af *citedness*, hvor ofte en given entitet bliver citeret (Borgman, Furner, 2002, s. 12). Her er citationerne til en given publikation eller forsker tilkendegivelser fra andre ligestillede. Der er signalværdi i disse tilkendegivelser, og i relation til citationsanalysen som evalueringsmetode er spørgsmålet, hvad citationernes signalværdi fastlægges til at betyde. Begrebet kvalitet er til tider et af de udtryk, som denne signalværdi oversættes til. Der etableres dermed en sammenhæng mellem kvalitet, og at modtage en vis mængde citationer. Citationer kan i denne forbindelse anses for at være en form for symbolske klapsalver fra ens ligemænd (Cronin, 2005, s. 139). Citationsanalysen som evalueringsform forudsætter en forståelse og definition af, hvad en citation er, og hvad en given mængde modtagne citationer er et udtryk for. Hvis der vides, hvad en citation er, vil det være forståeligt, hvad der måles gennem en citationsanalyse. Denne pointe afføder en række spørgsmål. Hvorfor citerer en forsker? Hvad udtrykker citationerne? Er der kvalitet i det?

5.2. Hvad udtrykker en citation?

Af ovenstående fremgår det, at der på teoretisk niveau opereres med en forskel mellem en reference og en citation. Dette skinner ikke fuldstændigt igennem i litteraturen. Megen litteratur, der omhandler citationsmotiver, har fokus på, hvorfor forskere refererer til andres arbejde. Sprogbrugen er centreret omkring citationen, men indholdet er i realiteten om referencer. Formodningerne omkring motiverne omhandler, hvorfor der henvises til andres arbejde, hvilket er ensbetydende med at give en reference. Denne sprog- og fokusforvirring vanskeliggør for så vidt denne analyse af, hvad en citation er. Årsagen til denne uoverensstemmelse er muligvis, at det er vanskeligere at betragte citationen som en isoleret enhed. Citationen eksisterer i kraft af en reference, og den har sin berettigelse og begrundelse som følge af, at en forsker giver en reference til en

anden forskers arbejde. Det er i dens oprindelse som reference, at citationen har en kontekst, og at sammenhængen med den citerede publikation findes. At give en reference er en subjektiv handling, der knytter sig direkte til skabelsen af en publikation, og hvormed der lægger en eller anden form for motivation bag. Citationen er ikke på samme måde tilknyttet den refererende publikation (Wouters, 1997, s. 46), idet den fremstår mere kontekstuel uafhængig af denne publikation.

I anskuelsen af referencen og citationen som værende forskellige, indgår der implicit en form for transformation. Der sker et skifte fra at være en attribut ved en given publikation til at have signalværdi for den citationsmodtagende publikation eller forsker. Der sker en løsrivning fra den oprindelige publikation. Med denne løsrivning frigøres citationen fra dens kontekst, og den tillægges i analysen i højere grad end referencen et objektivt skær (Cronin, 2005, s. 155). Citationens manglende kontekst vanskeliggør undersøgelsen af, hvad den betyder for den modtagne entitet. Spørgsmålet er, om en citation uden en kontekst betyder noget som helst. Spørgsmålet om, hvorfor der gives en reference har ikke nødvendigvis noget at gøre med citationer og deres betydning. Behovet for betydningsafklaringen skal ses i relation til validering af citationsanalysen som metode. Mit ræsonnement er, at i mangel af bedre kan eksistensen af relationen mellem referencen og citationen bevirke, at en undersøgelse af motivationen bag at give en reference indirekte kan angive betydningen af signalværdien i at modtage en citation. Det er, som tidligere nævnt, nødvendigt at vide, hvad en citation er, for at vide, hvad der måles i en citationsanalyse. Det manglende konsekvente fokus i litteraturen kan hænge sammen med ovenstående ræsonnement, og forklare det tilsyneladende skiftende fokus mellem referencen og citationen. Jeg vil i det resterende af dette afsnit følge litteraturens manglende konsekvens, og analysere karakteren af citationen gennem kendetegnene ved referencen.

Der er overordnet set to hovedbetragtninger af referencer og citationer, en normativ tilgang og en mere socialkonstruktivistisk tilgang. Indenfor den normative tilgang er en central personlighed, Robert K. Merton. Merton, en af forgangsmændene indenfor den moderne sociologiske undersøgelse af videnskaben, ser referencer som at give tilkendegivelser til andre (Bornmann, Daniel, 2008, s. 48). Referencerne er repræsentative for den intellektuelle og kognitive indflydelse, som andres arbejde har haft for ens egen publikation. Der er fokus på de indholdsmæssige relationer mellem forskellige publikationer. Den normative tilgang kan yderligere opsummeres gennem følgende citat;

- “1. that the motivation or goal of the citer is to identify all and only *citation-worthy* works-works that “ought” to be cited in the citing work;
2. that the general result of citers’ activities is such that (a) all works that ought to be cited in the citing work indeed are cited, and (b) all works that are cited indeed ought to be cited in the citing work; and
3. that the quality of a given citable work consists in its citation worthiness, and thus may be measured by citation counts.”³ (Borgman, Furner, 2002, s. 23).

Citatet illustrerer, at det styrende for at give referencer er normer og regler, der objektivt har fastlagt, hvorfor og hvordan referencer gives. Det centrale ord er, *burde*. Der er en implicit kode, der foreskriver, hvordan den enkelte forsker *burde* agere i tildelingen af

³ *Citing* henviser til den refererende entitet, og *cited* henviser den citationsmodtagende entitet.

referencer. Citatet viser også, at grundlaget for brugen af referencer udelukkende skal ske på baggrund af det indholdsmæssige i publikationerne. Referencerne har til formål at vise grundlaget for ens egen publikation. At grundlaget er fyldestgørende dækkende og kvalitativt tilstrækkeligt i forhold til det givne forskningsmæssige emneområde, hverken mere eller mindre (MacRoberts, MacRoberts, 1989, s. 342). Antagelsen i denne tilgang er, at referencerne gives på baggrund af seriøsitet, og med udgangspunkt i de styrende normer. Dette er det tilsigtede ideal, og andre end ovenstående motiver burde ingen indvirkning have.

Principperne i den normative tilgang fremstår uafhængige af den videnskabelige retning. De er universielt gældende (Bornmann, Daniel, 2008, s. 48), og det betyder, at det både er humanistiske og naturvidenskabelige fagfolk, der burde give referencer efter ovenstående principper. Den normative tilgang kunne derved kobles til synet af videnskaberne som en samlet diskurs, og dermed være diskursens retningslinje for, hvordan videnskabelige forskere bør referere til hinandens publikationer. Det centrale er at give anerkendelser til det arbejde, som forskeren har baseret sit arbejde på. Referencerne kan dog også give et indtryk af den enkelte videnskabelige retning som diskurs. Referencer kan ses som fodaftryk, der udgør en sti af ideer (Cronin, 1984, s. 25). Dette kan fungere som et udtryk for diskursen og dens indhold, og samtidig indikerer forskerens tilhørsforhold. Antallet af modtagne citationer vil i den normative tilgang kunne ses som en angivelse af, hvem er vigtige indenfor den pågældende diskurs, og hvem det dermed er vigtigt at have fokus på i sit arbejde. I den normative tilgang er referencer objektive markeringer, der giver anerkendelse til andre, men samtidig medfører dette en mindre grad af originalitet til forskerens eget arbejde. Pointen med referencerne er, at forskeren skal give anerkendelse, for at få det selv. Referencerne fungerer som en validering af forskerens arbejde, idet referencen kan ses som en "...expert referral." (Small, 2004, s. 74).

Referencer ses, som nævnt, som objektive markeringer eller som havende en symbolsk betydning i forhold til den indholdsmæssige relation mellem publikationerne. Citatet på foregående side illustrerer tilgangens fokus på publikationernes *citation-worthiness*. Dette bevirker, ved en konsistent udførelse, at referencerne kan fungere som udgangspunkt for en analyse, hvor det, der måles, kunne siges at være kvalitet (Cronin, 1984, s. 68). I den normative tilgang ville citationsanalysen som bibliometrisk metode være anvendelig til en vurdering af videnskabelige publikationer. I kraft af at referencerne er baseret på det indholdsmæssige i publikationerne, og at de gives til publikationer, der er referenceværdige, kan modtagelsen af en citation relateres til anerkendelsen af det pågældende arbejde, og ses som en form for kvalitetsstempel. Tankegangen bliver dermed, at jo flere citationer, jo mere anerkendelse, og dermed jo mere kvalitet kan publikationen eller forskeren tillægges.

Inden for naturvidenskaben har citationerne en stor betydning. I afsnit "4.5. Forfatteren og publikationen" omtaler jeg, hvordan tilliden til en publikation er baseret på antallet af modtagne citationer, og at dette er relateret til valideringen og kontrollen af det forskningsmæssige arbejde. Denne tankegang, mener jeg, er grundet i den normative tilgang til betydningen af referencerne. Dette stemmer også overens med den grundlæggende tanke i naturvidenskaben generelt, hvor den subjektive vurdering og indvirkning forsøges minimeret mest muligt. Citationsanalysen er en kvantitativ

metode, hvorved mængden af citationer giver et udtryk for graden af kvalitet. For naturvidenskaben bliver citationsanalysen med den normative tilgang en objektiv indgangsvinkel til at kvantificere et ellers kvalitativt begreb. Der er også en anden sammenhæng, der kan være medvirkende til at underbygge denne kobling mellem antallet af citationer og graden af kvalitet. Der er ofte en sammenhæng mellem antallet af modtagne citationer og andre karrieremæssige fremskridt, såsom priser, forfremmelser med videre (Phelan, 1999, s. 119). Jeg mener, at dette kan være med til at forstærke indtrykket af citationen som en indikator af forskere, der laver arbejde af god videnskabelig kvalitet.

Med den normative tilgang er der en sammenhæng mellem citationer og kvalitet, men med introduktionen af den socialkonstruktivistiske tilgang til betragtningen af referencer og citationer bliver indtrykket af betydningen af disse mere mudret. Den socialkonstruktivistiske tilgang afviser, at referencer udelukkende gives på baggrund af publikationens intellektuelle og kognitive indflydelse, og dermed skal ses som et udtryk for anerkendelse. I denne tilgang pointeres det, at andre årsager også kan have indvirkning på, hvordan referencer gives. Disse årsager kan have baggrund i sociale, kulturelle, faglige eller personlige forhold (Bornmann, Daniel, 2008, s. 46, 49). Dette kan eksempelvis komme til udtryk ved, referencer til forskere, som en given forsker har sociale relationer til, selvcitationer, hvor en given forsker refererer til egne publikationer, eller referencer til publikationer af en ringe kvalitet. Den socialkonstruktivistiske tilgang bryder dermed med det idealiserede billede, som den normative tilgang opstiller i forhold til referencerne. Eugene Garfield opstillede i 1962 en skematisk fremstilling af motiver bag referencer (Bornmann, Daniel, 2008, s. 51). Denne bærer præg af begge tilgang, og er et vidnesbyrd på den kompleksitet, der kan være forbundet med at undersøge betydningen af referencer og citationer.

Referencerne og citationerne er en del af de sociale processer i videnskaberne. En reference kan gives til højtpositionerede personer, der i mange henseende kan fungere som samlingspunkter eller "gatekeepers" i en diskurs. Baggrunden, hvormed disse personer modtager citationer, kan skyldes kvaliteten af deres arbejde, men det kan også hænge sammen med deres position. De er personer, som man bør citere, eventuelt for at virke troværdig indenfor den givne diskurs. Dermed bliver referencen en cementering af ens tilhørsforhold til den videnskabelige diskurs. Samtidig mener jeg også, at det kan ses som en form for bestikkelse, for at forbedre ens egen position i diskursen, ved at referere til "...the important and correct papers..." (Gilbert, 1977, s. 116). Ligeledes kan referencen fungere som et overtalelsesmiddel, hvor formålet er at opnå en konsensus omkring ens egen tilgang til en given problemstilling. Dette forsøges opnået gennem brugen af andre publikationer (Gilbert, 1977, s. 116). Referencerne til andre publikationer skal ses som støtte til den pågældende publikation, hvilket i sidste instans betyder, at den givne forsker "låner" andres omdømme og ry som berettigelse til publikationens udsagn.

Referencerne får, med den socialkonstruktivistiske tilgang, et mere multidimensionelt udtryk. Tildelingen af referencer bliver præget af en kompleks sammenblanding af faktorer, der tilsammen kan ses som et udtryk for forskerens subjektive verdensbillede (Cronin, 1984, s. 31). Hvordan forskere benytter referencer, og med hvilken begrundelse, kan hermed variere fra person til person. Med den socialkonstruktivistiske

tilgang kan der i højere grad stilles spørgsmålstejn ved citationsanalysens validitet som metode, og hvorvidt den kan bruges som evalueringsmetode til vurdering af videnskabelig viden (Bornmann, Daniel, 2008, s. 46. 49). Dette hænger sammen med nogle af de spørgsmål, som jeg opstillede tidligere omkring, hvad en citation er, og hvad citationsanalysen måler. Det kommer med denne tilgang i højere grad usikkerhed omkring, end ved den normative tilgang. Hvis den socialkonstruktivistiske tilgang fastholdes, bør brugen af en citationsanalyses resultater forudsætte en undersøgelse af referencernes kontekst. Det vil sige en undersøgelse af den pågældende forskers eller forskeres sociale verden. Problemet er, at referencerne kan tildeles med udgangspunkt i mange forskellige henseender. Dermed bliver det i højere grad nødvendigt at vide, med hvilken begrundelse konkrete modtagne citationer er givet, for at kunne tolke betydningen af resultatet af citationsanalysen. Konteksten kan fortælle, hvad det er, analysen måler.

De to forskellige tilgange til betragtningen af referencer og citationer giver hver deres billede på, hvad disse begreber betyder. Kvalitetsbegrebet får en tilknytning til citationsanalysen via den normative tilgang. Med den socialkonstruktivistiske tilgang bliver indtrykket af, hvad en citation er, og hvad der måles med en citationsanalyse, mere uklart. Tilgangen afviser som sådant ikke den normative tilgang, men betoner, at der også kan være andre årsager til at give en reference. Problematikken omkring citationsanalysen beror på, at tildelingen af referencer er "...a private process with a public face." (Cronin, 1984, s. 28). Der er som udgangspunkt ingen kontrol med denne subjektive proces, men den tillægges i metoden en objektiv karakter, uanset med hvilken tilgang processen anskues.

Spørgsmålet, der trænger sig på, som følge af den socialkonstruktivistiske tilgang, er, hvad citationsanalysen så måler, hvis det ikke er kvalitet. Hvis referencerne gives ud fra personlig vinding og vilkårligheder, og sociale relationer, bliver citationsanalysens resultater i bedste fald en popularitetskonkurrence. Det er nødvendigt at acceptere visse indholdsmæssige relationer som udgangspunktet for tildelingen af referencer, ellers er citationsanalysen meningsløs (Schneider, 2004, s. 146). Metodens validitet eller meningsfuldhed er mere eller mindre sårbar afhængig af, hvilket aggregeringsniveau analysemetoden benyttes på. Ved en undersøgelse med udgangspunkt i en enkelt eller få forskeres referencer er metoden mere sårbar overfor referencer, der er givet af andre årsager end indholdsmæssige. Ved højere aggregeringsniveauer bliver denne type af referencer spredt ud på flere forskellige forskere som modtagere af citationerne, og referencerne med de indholdsmæssige relationer vil blive samlet (Kostoff, 1998, s. 33). Dermed kan det siges, at den socialkonstruktivistiske tilgang er mere gældende på lavere aggregeringsniveauer, og den normative tilgang kan være relevant i forhold til højere niveauer. Dette kan være en forsvarende indikator for den vedholdende opfattelse af en sammenhæng mellem kvalitetsbegrebet og citationsanalysen. De fleste teoretikere, der beskæftiger sig med motiverne bag referencer, understreger dog nærmest, at citationsanalysen ikke måler kvalitet (eks. Phelan, 1999, s. 118-119). Der tilknyttes i stedet for andre begreber som angivelser af, hvad citationsanalysen måler, eksempelvis synlighed, indflydelse, performance eller impact. Disse begreber er givetvis knap så følsomme som begrebet kvalitet, og valget af begreber vil bero på anskuelsen af, hvad en reference, og som konsekvens heraf, en citation, kan siges at være et udtryk for.

Det er i højere grad brugerne uden de rette faglige forudsætninger, der til stadighed opretholder sammenkoblingen mellem citationsanalysen og kvalitetsbegrebet (Phelan, 1999, s. 119). Som det fremgår af introduktionen, er det udelukkende naturvidenskabelige forskere, der kritiserer den norske model for at mangle det kvalitetskomponent, som de mener, at citationsanalysen udgør. Jeg har tidligere i indeværende afsnit fremhævet, hvorfor naturvidenskabelige forskere tillægger citationsanalysen betydning, og hvorfor de ser citationsanalysen som en indikator af kvalitet. Citationer er tilmed synlige, og via bestemte databaser forholdsvis nemme at benytte som analysegrundlag. Humaniora har ikke samme tilknytning til citationsanalysen som metode. Dette kan til dels hænge sammen med, at metodens analysetilgang beror på andre værdier, end de, der vægtes indenfor humaniora. De tilgængelige databaser er ikke i tilstrækkelig grad dækkende i forhold til de publikationsmønstre, der er indenfor denne videnskabelige retning. Brugen af citationsanalysen til forskningsevalueringssmæssige formål ville ikke, som den norske model tilstræber, være præget af sammenlignelighed og samme vilkår for alle videnskaber. Foruden ovennævnte forskelle er citationsmønstrene indenfor humaniora og naturvidenskab meget forskellige (dette gælder for så vidt også mellem de enkelte videnskabelige discipliner), og er dermed ikke umiddelbart sammenlignelige. Dette betyder, at med brugen af citationer i en fordelingsnøgle ville denne ikke kunne fungere som et samlingspunkt for videnskaberne samlet set. Der er en grund til, at den norske model er blevet valgt som udgangspunkt for forskningsevalueringen i Danmark. Den formår tilsyneladende at forene de forskellige videnskabelige retninger, idet den tager udgangspunkt i deres fællesnævner, publikationen.

5.3. Delkonklusion

Formålet med dette hovedafsnit har været at undersøge, hvordan der er en sammenhæng mellem kvalitetsbegrebet og citationsanalysen. Dette hovedafsnit er inddraget, idet den norske model indbefatter en utraditionel tilgang til behandlingen af kvalitetsbegrebet, og implikationerne af dette dermed kan ses i lyset af de alternative tilgange hertil.

For at fastlægge sammenhængen mellem citationsanalysen og kvalitet er det nødvendigt at tage udgangspunkt i metodens grundlæggende elementer, og deres betydning. Citationsanalysen baserer sig på referencer og citationer. Af afsnittet fremgår det, at det er vanskeligt at bestemme betydningen af citationer, idet de er fritstående fra deres oprindelige kontekst. Derfor fremkommer betydningen af citationerne implicit gennem betydningen af referencerne. Der er to tilgange til synet på referencer og citationer, den normative og den socialkonstruktivistiske tilgang. Den normative tilgang forbinder referencen med en indholdsmæssig relation mellem publikationerne, og publikationens citations-worthiness. Referencerne er objektive markeringer, der udelukkende tildeles ud fra denne ene dimension. Den socialkonstruktivistiske tilgang betoner, at der er andre faktorer, der også har indflydelse på, hvordan referencer tildeles. Her er perspektivet mere multidimensionelt, idet både personlige og sociale faktorer tilsiges at have en indvirkning.

Kvalitetsbegrebet sammenknyttes til citationsanalysen i kraft af den normative tilgang til betydningen af referencer og citationer. Eksistensen af den socialkonstruktivistiske

tilgang bevirker, at det bliver besværligt at fastholde det entydige syn på referencen. Det ville tilmed være svært at modbevise, at andre forhold, end de indholdsmæssige, ikke har en indflydelse. Derfor er der andre begreber, der forsøger bedre at beskrive, hvad det er, at citationsanalysen kan måle, såsom; impact og synlighed. Det er kun informations- og biblioteksvidenskabelig set udenforstående brugere, der stadig forbinder kvalitet med citationsanalysen. Det er ikke teoretikerne indenfor feltet, og dette kan hænge sammen med manglende teoretisk indsigt fra brugernes side.

Konklusionen bliver, at der er en sammenhæng mellem kvalitetsbegrebet og citationsanalysen, men den forvrænges af andre faktorer, og fremstår dermed ikke entydig. Det er derfor vanskeligt at forsvare brugen af denne metode som en kvalitetsindikator i forhold til forskningsevaluering. Indledningsvis i diskussionen om forskningsevaluering i Danmark var citationsanalysen på tale, men med den norske model er der valgt en anden tilgang, og dermed en anden tilgang til kvalitetsbegrebet.

6. Peer-review-processen og kvalitetsbegrebet

Dette hovedafsnit har til formål at undersøge den implicite antagelse i den norske model omkring, at peer-review-processen er forbundet med kvalitetsbegrebet. I introduktionen defineres peer-review-processen som værende en bedømmelsesproces foretaget af fagfæller. Denne skal sikre en vis standard af arbejdet, indholdsmæssigt og metodisk, og endvidere fastslå, om publikationen har et indholdsmæssigt slægtskab med fokus for publikationskanalen. I forbindelse med den norske model forventes denne proces at fungere som en garant for kvaliteten. Den skal dermed sikre, at den videnskabelige publikation, der har været gennem denne proces, har et minimumsniveau af kvalitet. I introduktionen defineres kvalitetsbegrebet til at omhandle de formalier og forventninger, der stilles til et givent stykke videnskabeligt arbejde. Det kan være i forhold til metodiske overvejelser, grundantagelser, emnemæssige relationer og konklusioners saglighed. Kvalitetsbegrebet forbindes med at begå videnskab af en acceptabel standard. Kvalitetsrelationen til peer-review-processen i forbindelse med den norske model kan ideelt set dermed siges at berøre, hvorvidt den videnskabelige publikation er i overensstemmelse med, hvad der antages for at være god videnskab. Dette hovedafsnit vil fokusere på at analysere de kendetegn, der er karakteristiske for processen. For derved at lære processen at kende, og derigennem undersøge den forventelige sammenhæng til kvalitetsbegrebet. Afsnit 6.1 er en redegørelse af kendetegnene ved peer-review-processen, og en diskussion af, hvad dens vurderinger sker på basis af. Afsnit 6.2 indeholder en diskussion af den norske models brug af peer-review-processen. Afsnit 6.3 er en delkonklusion, der opsummerer hovedafsnittet, og skal fungere som en besvarelse af det tredje undersøgelsesspørgsmål.

6.1. Hvad kendetegner peer-review-processen?

Grundlæggende set består peer-review-processen af, at en forsker sender sit publikation ind til eksempelvis et tidsskrift. Redaktøren af tidsskriftet udpeger en eller flere reviewer til at bedømme denne, ud fra en given guideline. Den eller disse vil have den samme forskningsmæssige baggrund som forskeren bag publikationen. Bedømmelsen resulterer i en anbefaling om publicering, publicering betinget af udførelsen af ændringer, eller et afslag. Det er redaktøren, der tager den endelige beslutning omkring, hvad der skal ske med forskerens indsendte publikation (Weller, 2001, s. 1). Dette er meget overordnede træk peer-review-processen, og processen virker umiddelbart simpelt at håndtere. Det forholder sig imidlertid, således at der kan være meget variation i forhold til, hvad de enkelte reviewer har at forholde sig til i deres bedømmelse. Fra 6 til 55 spørgsmål kan en reviewer skulle forholde sig til i bedømmelsen af en publikation, afhængig af hvilken publikationskanal, der bedømmes for (Weller, 2001, s. 163). Spørgsmålene kan vedrøre indhold, stil, fokus, og originalitet af publikationen. Dette bibringer en øget kompleksitet til processen. Der kan dermed være stor forskel på de rammer, som processen indeholder. Dette betyder, at det dermed er forskelligt, hvor bundet den enkelte reviewer er i forhold til sin bedømmelse af publikationen, og hvor megen ydre styring der er af den subjektive vurdering, som revieweren skal lave. Peer-review-processen er ikke *en* proces, men et overbegræbet for bedømmelsesprocesser, der

har en lignende udformning og formål. Der vil være forskellighed i forhold til de værdier, der vægtes i processen, idet disse sandsynligvis vil tage udgangspunkt i, og være afhængig af den videnskabelige retning, som den pågældende publikationskanal vil tilhøre. Peer-review-processen består dybest set af enkeltstående subjektive vurderinger, og det er nødvendigt, at der er tillid til, at disse beror på en vurdering afstedkommet af de samlede resultat af de udstukne retningslinier. Processens opbygning medfører, at det er de få, der afgør de manges skæbne. Peer-review-processen kan ses som en administrator af publikationen i den videnskabelige kommunikation. Med publikationens centrale rolle for forskerens virke in mente, ville det derfor være mest hensigtsmæssigt, hvis processen udelukkende var et spørgsmål om at vurdere og bedømme kvalitet.

Ideelt set kan formålet med peer-review-processen siges at være en form for ”system of certification”, hvor forskeren, der indsender publikationen, bestræber sig på at få en godkendelse af det indholdsmæssige i denne (Shatz, 2004, s. 1). Uanset resultatet af processen kan det ses som en stempling af publikationen og forskeren. Ved en anbefaling er det en stempling, der kan give anelse i forhold til forskerens fagfæller, hvilket vil være et accept af publikationens signalværdi. Hvis vi i første omgang forudsætter, at peer-review-processen er relateret til bedømmelsen af kvalitet, bliver processen en kvalitetskontrol, hvor bedømmelsen og selektionen af publikationer udelukkende sker i forhold til kvaliteten af disse. Revieweren fungerer som repræsentant for den givne videnskabs indhold, og skal ud fra denne faglige kontekst kontrollere ”...the flow of ideas...” (Shatz, 2004, s. 30). De publikationer, der udgives, skal leve op til de standarder, der er indenfor en given videnskabelig retning. Resultatet af peer-review-processen kan have en indvirkning i den videnskabelige retning på to niveauer (McGinty, 1999, s. 135). Det er umiddelbart øjensynligt, at processen kan have en stor betydning for den enkelte forsker. Denne betydning skal ses i forhold til ”publish or perish”-tankegangen, og den betydning, som udgivelsen af publikationer kan have for de karrieremæssige fremskridt for forskeren. Processen har i sin funktion som repræsentant for videnskaben også en indvirkning i forhold til videnskaben samlet set. Udgivelsen af publikationer præsenterer viden med relevans for den givne videnskab. I denne forbindelse kan peer-review-processen benyttes til at præsentere viden, der enten kan være en konsolidering af den eksisterende videnskabelige tankegang eller en udfordring af denne. Som minimum findes der implicit et statement i de publicerede publikationer. Fra revieweren er beskeden til det resterende videnskabelige samfund: ”Det her skal I se!”. Dette skal dog ses i forhold til, at det er kutyme, at hvis en publikation afvises, prøver forskeren blot at få den publiceret gennem en lavere prestigerangerende publikationskanal (Weller, 2001, s. 67). Vurderingen i peer-review-processen og vurderingen af kvalitet er dermed ikke entydige størrelser, der kun har et resultat.

Peer-review-processen og dens funktion er ganske sammenhængende med tankegangen i diskursanalysen. Diskursanalysen opererer i en vis grad med protektionisme i relation til diskursens indhold, og betydningerne af diskursens tegn. Med hensyn til de videnskabelige retninger som diskurser kan peer-review-processen ses som et værktøj til denne protektionisme. Jeg mener, at peer-review-processen kan ses som en gatekeeper-funktion, der har til formål at beskytte de eksisterende rammer i diskursen. Gatekeeping som proces er en filterings- og selektionsproces, hvor begrebet kontrol er

centralt (Nahon-Barzilai, 2005, s. 248). Det handler om at kontrollere den information, der gøres tilgængelig for resten af samfundet. Peer-review-processen har en tilsvarende funktion, idet den også er tiltænkt funktionen som kontrolinstansen, der bestemmer, hvad der publiceres, og dermed gøres tilgængelig for resten af det videnskabelige samfund. Teorien om gatekeeping har som diskursanalysen et socialkonstruktivistisk perspektiv, idet gatekeeping-funktionen er medvirkende til at skabe en social virkelighed, gennem den information, der slipper igennem nåleøjet. Diskursanalysen handler i høj grad om verdenssyn og opretholdelsen af dette. I anskuelsen af peer-review-processen som en gatekeeping-funktion er det øjensynligt, hvordan denne proces kan være et bidragende element til en videnskabelig diskurs' udvikling eller fastholdelse. En af problematikkerne omkring diskursen er, at den opererer i spændingsfeltet mellem konsolidering og forandring. Peer-review-processen virker et virkemiddel i denne konflikt.

Det anføres i litteraturen, at peer-review-processen ofte kan være forbundet med konservatisme i forhold til de videnskabelige ideer. At publikationer, der bærer præg af nytænkning, og innovative ideer har sværere ved at blive publiceret (Shatz, 2004, s. 84). Indenfor humaniora kunne denne nytænkning eksempelvis dreje sig om en metode, der tog udgangspunkt i et mere objektive grundlag, og dermed nedtonede værdien af den subjektive tolkning. Denne konservatisme kan ses som et udtryk for diskursernes protektionisme, hvor alternative tilgange undertrykkes fremfor de eksisterende. Peer-review-processen benyttes dermed som en fastholdelsesmekanisme, der fremhæver den etablerede tankegang i diskursen. Denne konservatisme er ikke nødvendigvis et negativt træk ved processen, idet den medfører stabilitet. Konservatismen bevirker, at de innovative tanker og nytænkning generelt skal bevise deres værdi og modstandsdygtighed for at blive tilgængeliggjort overfor den resterende diskurs, for dermed have muligheden for at blive en konstituerende del af denne. Et væsentligt træk ved diskursen er, at den, samtidig med at være foranderlig, også udgør den stabile baggrund, som individet kan håndtere diskursens mulige relativisme ud fra. Peer-review-processen kan siges at bidrage til at fastholde diskursens funktion som en stabil kontekst for forskerens videnskabelige arbejde. I forhold til peer-review-processens forventelige funktion som garant for kvaliteten af publikationerne er min tanke, om hensynet til diskursen og dennes fastholdelse har en større betydning end det rent indholdsmæssige i de enkelte publikationer. Det er tænkeligt, at det, der værnes om, i mange tilfælde vil være overensstemmende med, hvad der også anses for at være kvalitet. Det er diskursen, der opstiller præmisserne for, hvad der i peer-review-processen anses for at være kvalitet.

Peer-review-processen medfører en "...presumption of quality." (Shatz, 2004, s. 126), hvilket illustrerer den antagne opfattelse af en sammenhæng mellem processen og begrebet kvalitet. Med ovenstående, mener jeg, at denne sammenhæng umiddelbart bliver mere problematisk, idet diskursens rammer kan virke for restriktive. Som jeg tidligere i dette afsnit har nævnt, er peer-review-processen enkeltstående subjektive vurderinger, der ganske vist burde tage udgangspunkt i udstukne guidelines. Imidlertid er det svært at kontrollere, om der lægger andre hensyn til grund for en bedømmelse end det indholdsmæssige af publikationen. Ideelt set burde det kun være en bedømmelse af kvaliteten af publikationen og dens betydning for den givne videnskabelige diskurs (Weller, 2001, s. 207). Funktionen, som peer-review-processen har i forhold til den

resterende diskurs, kan vanskeliggøre opretholdelsen af dette ideal. Reviewer i processen er valgt, fordi denne har samme forskningsmæssige baggrund som forskeren, der indsender publikationen. De vil dermed tilhøre samme diskurs. Reviewer har derfor diskursens verdenssyn som sin stabile kontekst. Jeg mener, at peer-review-processen ikke kan undsige sig, at reviewer kunne sætte hensynet til diskursen og forsvaret af dennes indhold fremfor de indholdsmæssige kvaliteter af den indsendte publikation. Ulempen ved peer-review-processens udformning er, at det er vanskeligt at fastslå, med hvilken baggrund en given bedømmelse er givet. Kvaliteten i peer-review-processen beror på en personbåren evalueringsproces i den forstand, at processen er meget afhængig af den person, der fungerer som reviewer. Processen påvirkes af denne persons faglige indsigt og etik (Weller, 2001, s. 62). Dermed bliver valget af reviewer i forhold til en given publikation vigtigt, idet denne person grundlæggende set er hele processen. Derfor er denne persons motivation i funktionen som reviewer også vigtig, for den enkelte bedømmelse, men også for processens integritet som helhed.

Begrundelsen for dette hovedafsnit er, at den norske model opererer med en implicit antagelse om, at peer-review-processen kan fungere som en garant for kvaliteten af den videnskabelige publikation. Denne opfattelse gør sig også gældende i den benyttede litteratur, men peer-review-processen kan ikke sige sig fri fra at være behæftet med bias (Weller, 2001, s. 208). Det fremgår, at der kan være andre bevæggrunde indblandet i bedømmelsen af en publikation end de rent indholdsmæssige. Der kan opstilles forskellige typer af bias. *Bias af personlig karakter* beror på reviewer og dennes personlige holdning til forskeren, der indsender publikationen. Det kan være, at reviewer omgås denne forsker socialt. De er måske venner, således publikationen bliver bedømt mindre kritisk. Denne type af bias kan også være overfor forskere, som reviewer ikke bryder sig om, eller måske er jaloux på. Det er i disse tilfælde også tænkeligt, at denne slags følelser kan påvirke bedømmelserne af disse forskeres publikationer (Shatz, 2004, s. 37). *Bias af relationel karakter* er, når bedømmelsen af en publikation bliver påvirket af, hvilken institution eller forskningsgruppe, som forskeren bag publikationen er tilknyttet (Shatz, 2004, s. 39). Her er problematikken, at institutionens eller forskningsgruppens ry også tillægges den enkelte forsker. Eksempelvis, hvis institutionen har et godt ry, og er velanset, overføres dette til den enkelte forsker, som dermed anses for at være dygtig, uden at denne vurdering tager udgangspunkt i den konkrete publikation. *Ideologisk bias* er relateret til den konservatisme, som jeg tidligere har omtalt. Ifølge denne type af bias vil reviewer være tilbøjelig til at vurdere publikationer ud fra sit eget verdenssyn, og vil dermed sandsynligvis være mere venligt stemt overfor publikationer med samme verdenssyn, end ved publikationer med et divergerende (Shatz, 2004, s. 42). I indeværende afsnit har jeg relateret peer-review-processen til en gatekeeping-funktion i forhold til en given diskurs. Denne pointe skal i væsentlig grad ses som et udtryk for ideologisk bias. Brugen af diskursanalysen i relation til de forskellige videnskabelige retninger har som en affødt konsekvens, at den ideologiske bias i høj grad vil gøre sig gældende. Peer-review-processen som en gatekeepingfunktion vil nødvendigvis tage udgangspunkt i det eksisterende verdenssyn. Den sidste type af bias er *æstetisk bias*, hvor bedømmelsen af en publikation bliver influeret af udseendet af denne. Det kan være i forhold til skrifttype, sproget i publikationen, eller stavfejl. Det handler ved denne type af bias om det generelle indtryk af publikationen (Shatz, 2004, s. 44).

Eksistensen af disse typer af bias bevirker, at den umiddelbare opfattelse af sammenhængen mellem peer-review-processen og kvalitetsbegrebet bliver mindre entydigt. Opfattelsen af kvalitetssammenhængen kan tilnærmelsesvis siges at give en vis objektiv karakter til peer-review-processen. Her er det udelukkende på basis af publikationens meritter, at bedømmelsen foretages. Shatz pointerer, at eksistensen af bias medfører, at peer-review-processen bliver mindre objektiv (2004, s. 36), og derfor må der nødvendigvis være en opfattelse af, at bedømmelsen i peer-review-processen kan være objektiv. Dette standpunkt er for så vidt paradoksalt, idet jeg tidligere har argumenteret for, at peer-review-processen grundlæggende set er en subjektiv vurdering. Jeg har vanskeligt ved at se, hvordan et subjektivt udtryk kan tillægges en objektiv karakter, til trods for, at reviewer følger de udstukne guidelines. Jeg mener, at disse guidelines også kan fungere som en form for bias. De enkelte publikationskanaler kan have en agenda med deres udgivelser, som givetvis vil påvirke de retningslinier, som reviewer bedes følge (McGinty, 1999, s. 51). Eksistensen af bias påfører peer-review-processens bedømmelser et vist indtryk af vilkårlighed, som ikke er foreneligt med kvalitetsbegrebet. Baggrunden, hvormed eksempelvis et afslag eller en anbefaling gives, bliver mere uigennemskuelig, end det ideelt set burde være. Bedømmelsen i peer-review-processen er tilsyneladende en balancegang i relation til, hvornår processen bliver for subjektiv.

For at mindske betydningen af bias, og genoprette processens skær af objektivitet, opererer nogle publikationskanaler med blind peer review. Dette betyder, at reviewer ikke ved, hvem der har skrevet en given publikation, men samtidig ved forskeren ikke, hvem der skal foretage peer review af publikationen (Shatz, 2004, s. 48). Formålet med dette er at begrænse betydningen af andre hensyn end de rent indholdsmæssige, og dermed genskabe sammenhængen mellem peer-review-processen og kvalitet. Spørgsmålet er, hvad denne foranstaltning gør. Om den vil bringe mere objektivitet i peer-review-processen. I et socialkonstruktivistisk perspektiv vil svaret være nej, idet objektivitet ikke eksisterer. Litteraturen viser også, at der er forskellige holdninger til, hvilken forskel blind peer review gør. At processen er blind, kan mindske betydning en af visse bias (Weller, 2001, s. 208). Det drejer sig om bias, der er mere personrelateret; personlig bias og relationel bias. Disse burde ideelt set blive begrænset, idet reviewer ikke har kendskab til forskerens identitet, og kan derfor ikke lade holdninger til dennes person, eller tilhørsforhold, få en indvirkning på bedømmelsesprocessen. Det skal dog anføres, at reviewer til tider kan gætte forskeren bag en given publikation, og dermed har foranstaltningen ingen betydning. En anden holdning til blind peer review er, at det skaber grundlag for andre bias, idet det i højere grad skulle blive muligt at udøve censur og plagiat (Bence, Oppenheim, 2004, s. 352), idet reviewer kan holde sig skjult i kraft af anonymiteten. Ligeledes sidestilles blind peer review med hemmeligholdelse. Hermed forsvinder åbenheden, der ellers er kendetegnende for den videnskabelige kommunikation, hvor forskere deler deres ideer og arbejde med den resterende diskurs. Åbenhed i peer-review-processen bevirker, at alle kender hinandens roller, og dermed fjerner hemmeligholdelsen ansvarlighed fra processen (Moran, 1998, s. 23, 115). Tilmed kan denne anonymisering virke som en forstærkelse af den magtposition, som reviewer-rollen kan siges at være.

Magtforholdet mellem forskeren bag publikationen og reviewer bliver mere ulige ved blind peer-review (De George, Woodward, 2004, s. 167), idet forskeren, foruden at

skulle have sin publikation bedømt, ikke ved, hvem der er ansvarlig for bedømmelsen. For forskeren kan det derfor være vanskeligere ved at forholde sig til bedømmelsen, og besvare den. Forskerens generelle svækkede position i forhold til reviewer, og dennes bedømmelse af publikationen, problematiseres yderligere, idet peer-review-processen kan bære præg af uenighed og inkonsistens omkring bedømmelsen af publikationer (Weller, 2001, s. 193). Dette understreger yderligere min tidligere pointe omkring, at valget af reviewer kan have en stor indvirkning på peer-review-processens resultat. Trods eksistensen af ovennævnte bias, og at det tilsyneladende ikke er muligt at forhindre dem, bliver peer-review-processen ikke undsagt. Grunden til dette kan være, at der ikke findes et alternativ, og at der, indenfor den videnskabelige kommunikation, er brug for andre kvalitative vurderinger af den videnskabelige publikation, end selve forfatterens. Citationsanalysen anses af nogle for at være et alternativ, men dens funktion som kvalitetsindikator stillede jeg spørgsmålstegn ved i det foregående hovedafsnit.

Gennem litteraturen fremstår peer-review-processen som en etableret institution i den videnskabelige verden. Overordnet set stilles der i den benyttede litteratur ikke spørgsmålstegn ved dens eksistens eller berettigelse. Igennem denne selvfølgelighed, hvormed processen opfattes, nedtones det, at processen, for at kunne fungere, er afhængig af de mennesker, der er involveret i processen. Processen forudsætter tillid og deltagelse. Det er nødvendigt, at der er personer, der er villige til at fungere som reviewer, og at der er forskere, der indsender deres publikation til tidsskrifter med denne proces. Peer-review-processen kan forbindes med en fællesskabstankegang (McGinty, 1999, s. 62). Her vil tankegangen i forhold til peer-review-processen være, at vi hjælper hinanden, og i fællesskab laver vi god videnskab. Dette kan også relateres til diskursanalysen. I analysen af videnskaberne som diskurser kom jeg frem til, at der er en opfattelse hos forskerne af, at de er tilknyttet til en bestemt type af videnskab, og dermed er en del af et fællesskab. Peer-review-processen bliver i denne kontekst et element, der er afhængig af denne fællesskabsfølelse hos forskerne, og samtidig kan den være medvirkende til at fastholde deres tilknytning til en bestemt diskurs.

Min opfattelse er, at peer-review-processen er meget afhængig af denne fællesskabsfølelse, og af at den enkelte forsker føler sig forpligtet overfor sine fagfæller i sin diskurs. Processen kræver tilslutning og deltagelse. Forskeren skal finde det tiltalende at være en del af denne proces. Dette vil bero på, at en given forsker ønsker, og finder, godkendelsen for resten af diskursen nødvendig. Det er påkrævet, at forskeren har tillid til peer-review-processen som helhed, og dermed, at bedømmelsen i denne proces sker på et retfærdigt grundlag, for at ville undersætte sig denne. Peer-review-processen er betinget af, at den enkelte forsker har et større perspektiv end sit eget videnskabelige arbejde, og at forskeren kan se behovet for denne proces i den videnskabelige kommunikation. Tilliden til processen, mener jeg, må være sammenhængende med fornemmelsen af et fællesskab, en diskurs. Uden denne fornemmelse vil den videnskabelige kommunikation præges af individualisme, og forskeren vil dermed måske ikke kunne se sit personlige udbytte af peer-review-processen, og dermed vil dens position svækkes (Cain, 2004, s. 181). Det er en balancegang mellem forskerens personlige ambitioner, og behovet for en fællesskabsfølelse. Ligeledes kan graden af tillid også relateres til forskerens opfattelse af hvad der udgør baggrunden for bedømmelsen. Om det anses for at være

indholdsbarer, og dermed en kvalitetsvurdering, eller om holdningen er, at processen er præget af bias. Dette må have en indvirkning på, hvor meget tillid processen tillægges. Olesen Larsen postulerer, at det anses for at være en naturlig pligt at fungere som reviewer, og at der generelt er stor tillid til processen, og til værdien og nødvendigheden af den (Olesen Larsen, 2003, s. 187-189). Han kommer dog ikke med en argumentation for, hvorfor det skulle forholde sig sådant. Hans udsagn viser, at der tilsyneladende er denne følelse af et fællesskab, som den enkelte forsker kan se en værdi i, og som dermed kan opretholde peer-review-processen. Ligeledes skal man ikke undervurdere den betydning, som udgivelsen af publikationer har for den enkelte forsker. Det er muligt, at denne er villig til at udsætte sig for en proces, som man måske ikke har fuld tillid til, hvis det betyder, at ens publikation bliver udgivet i et prestigefyldt tidsskrift. Der holdes fast i en praksis med klare ulemper, der er uden en egentlig holdbar løsning. Processen er afhængig af den enkelte reviewer og dennes subjektive vurdering, som samtidig er meget vanskelig at kontrollere. Det kan ikke forhindres, at reviewer lader sin egen holdning til kvalitet, i forhold til fokus og vigtighed af bestemte punkter, have en indvirkning på sin bedømmelse. Grundlæggende set er det kendetegnende for en subjektiv vurdering, men peer-review-processen forsøger samtidig at tøjle dette. Det virker som om, at processen ikke helt vil vedkende sig sit grundlag med dets fejl og mangler. Peer-review-processen kan givetvis være en indikator af kvalitet, men det er usikkert, hvorvidt processen kan garantere den.

6.2. Den norske model og peer-review-processen

Som jeg pointerer i introduktionen, har den norske model et særpræg i dens brug af bibliometrien. I modellens opbygning kombineres en publikationsanalyse med kvalitetsbegrebet. Kvalitetsbegrebet kommer som bekendt i betragtning gennem peer-review-processen. Sammenføringen af bibliometrien og peer-review-processen kan siges at være usædvanlig. Jeg omtaler kort i introduktionen anden forskningsevalueringssmodel, Australiens, der også benytter bibliometrien. Der er mange lande, der har udviklet forskningsevalueringssmodeller med udgangspunkt i bibliometrien. Et kendetegn ved disse modeller er, at de er i risiko for at have en ukritisk brug af bibliometrien. De er iværksat uden refleksion over brugen, hvilket jeg også har anmærket i forhold til brugen af den norske model i Danmark. Den øgede brug af bibliometrien som en metode til vurdering kan ses som en reaktion på utilfredshed ved peer-review-processen og dens problematikker (Weingart, 2004, s. 121). Når en tilgang til vurdering (af kvalitet) ikke synes at fungere, prøves en anden.

I relation til den norske model er denne pointe paradoksal, idet peer-review-processen har en vigtig position i modellen. Modellen er tilnærmelsevis en konstatering af, at sammenhængen mellem kvalitet og bibliometri ikke er holdbar. Den norske model kan derfor ses som en tillidserklæring til peer-review-processens meritter. Modellen er en erklæring, der siger; ”Vi tror på denne institution”. Processen er grundlæggende set udgangspunktet for det mest bibliometriske arbejde. De publikationer, der eksempelvis tages udgangspunkt i ved en almindelig publikationsanalyse, vil for hovedpartens vedkommende være peer-reviewed. Forskellen mellem peer-review-processen og bibliometrien som evalueringssmetoder skal i væsentlig grad, udover metodernes form, ses i forhold til begrebet objektivitet. Selvom peer-review-processen forsøges tillagt

objektivitet i dens bedømmelsesresultater, må den bibliometriske metode siges at være metoden, der forbindes med den største grad af objektivitet. Denne konstatering kan dog modificeres, ved eksempelvis hensyntagen til pointerne i afsnit ”5.2. Hvad udtrykker en citation?” om citationsanalysen og dennes datagrundlag.

Inddragelsen af peer-review-processen i den norske model, mener jeg, er en bekræftelse af processens status som institution, og dens centrale rolle i den videnskabelige kommunikation. Inddragelsen er for så vidt en konstatering af, at der ikke findes et alternativ til processen i den videnskabelige virkelighed, og at det, for implementeringen af modellen, derfor er bedre at tage udgangspunkt i en proces, der findes i forvejen. Den norske model er en ny form for evalueringsmekanisme, som forskerne skal forholde sig til, og dette kan måske være nemmere for dens overlevelse, hvis modellens elementer til dels er kendte processer. Jeg mener dog, at dette forudsætter, at både processens fordele og ulemper er taget i betragtning.

Generelt har disse mange forskellige forskningsevalueringemetoder et anstrengt forhold til kvalitetsbegrebet. Alle former for evaluering eller vurdering bliver automatisk forbundet med en fastlæggelse af kvalitet, og dette kan disse evalueringsmodeller heller ikke helt undgå (Weingart, 2004, s. 126). Forskningsevalueringen i Danmark forsøger også tage afstand fra begrebet gennem den valgte model, men konturerne af denne form for vurdering ligger implicit i de forskellige skel, som modellen indbefatter. Der er i det hele taget sejlivet opfattelser omkring, hvordan kvalitet kan måles. Både i forhold til citationsanalysen og peer-review-processen vedbliver kvalitetsbegrebet at bestå. Foregående og indeværende hovedafsnit viser, at kvalitetsbegrebets målbarhed ikke er ligetil. Disse metoder formodes at kunne vurdere kvalitet, men det er øjensynligt, at dette er en antagelse, der ikke helt fyldestgørende kan imødekommes. Der er ved begge metoder andre faktorer, der spiller ind, og derigennem forvrænges målingen eller vurdering af kvalitet. Trods anerkendelsen af disse faktorerers indvirkning eksisterer der fortsat en antagelse af kvalitetsbegrebets målbarhed, og dette kan den norske model også tages til hæftelse for.

Den norske model benytter peer-review-processen til at definere, hvad der skal indgå i modellens evaluering af universiteternes forskningsindsats. De publikationer, der ikke har undergået en peer-review-proces, skal ikke medregnes i den norske models udregninger. Umiddelbart virker dette som en fornuftig løsning, men dette skel resulterer også i forskellige problematikker. Peer-reviewed publikationer behæftes med en fornemmelse af kvalitet, og dermed behæftes ikke-peer-reviewed publikationer udmiddelbart med det modsatte, at de er af ringe kvalitet. Det forholder sig imidlertid således, at disse publikationer også kan være af kvalitet, også ud fra en videnskabelig indgangsvinkel (Shatz, 2004, s. 126). Der er blot truffet et valg om at publicere gennem en ikke-peer-reviewed publikationskanal, eksempelvis med begrundelse i emnemæssigt fokus, eller ønsket om at nå en bestemt målgruppe. I denne forbindelse skal det stadig holdes in mente, at peer-review-processen ikke nødvendigvis er det kvalitetsstempel, som den tages for at være. I forhold til den norske model kan skellet, som peer-review-processen udgør, bevirke, at der udelukkes potentielt godt arbejde. Konsekvensen kan dog være, at disse forskere blot vil udgive deres publikationer gennem andre publikationskanaler, der er peer-reviewed. Spørgsmålet, som jeg mener, der i denne

sammenhæng står tilbage, er, om det teoretisk set er validt at foretage denne sontring, mellem publikationer.

Er det nødvendigt, at peer-review-processen som skillemekanisme er en del af den norske model? Hvis den ikke var, ville alle publikationer umiddelbart kunne tælle med, og der vil også stadig i modellen være en mekanisme, der kan regulere og fastholde de eksisterende publikationsmønstre. Modellen inddeler publikationskanalerne i niveauer, internationalt, nationalt og lokalt, som det fremgår af introduktionen. Publikationskanaler, der opererer på lokalt niveau, udelukkes, og publikationer, der udgives gennem internationale kanaler, giver flere point. Igennem den vægtningsmekanisme har den norske model stadig en kvalitetsindikator. Parametrene, der er afgørende for betydningen af den norske model, uden peer-review-processens skel, er tankengangen ”publish or perish” overfor den betydning publikationskanalen kan have for en forskers karrieremæssige fremskridt. Førstnævnte tankegang kunne føre til valg af publikationskanaler, der ville være endnu mindre kvalitetsorienteret, lig resultatet af den australske model. De personlige ambitioner hos forskeren og ryet i diskursen kunne muligvis virke som modvægt til denne tendens, idet der er prestige forbundet med at publicere i en velanset og peer-reviewmæssigt-krævende publikationskanal. I alle tilfælde skal det ikke undervurderes, hvilken effekt introduktionen af et forskningsevalueringsværktøj kan have for den videnskabelige forskningskommunikation generelt, og i form af ændringer i publikationsmønstre. Generelt kan det siges om forskningsevalueringsværktøjer, at ”[b]ehavior change is intended.” (Weingart, 2004, s. 125). Vurderingen, i forhold til udformningen af disse og deres effekt på publikationsmønstre, er, om man mener, at den tiltænkte effekt er en forbedrelse. Med introduktionen af den norske model i Danmark sidestilles kvalitet med peer-review-processen, og med publicering i internationalt orienteret publikationskanaler. Jeg vil ikke tage den endelige vurdering af, om disse publiceringstræk er kendetegnende for kvalitet.

I afsnit ”4.5. Forfatteren og publikationen” omtales begrebet tillid i forhold til publikationen. Her beskrives det, at det indenfor humaniora er gennem peer-review-processen og dennes skraphed, at en forsker og dennes publikation tillægges tillid, mens det indenfor naturvidenskab er gennem antallet af citationer. I naturvidenskab er der en veletableret brug af peer-review-processen, men den tillægges ikke direkte værdi, som det forholder sig ved humaniora. Dette kan hænge sammen med, at den naturvidenskabelige retning vægter objektivitet, hvilket i sidste instans ikke til fulde kan sikres ved peer-review-processen, blandt andet grundet dens bias. For humaniora i Danmark er situationen anderledes end beskrevet ovenfor. Her er brugen af peer-review ikke så udbredt (Blockmans, 2007, s. 10). Humaniora i Danmark publicerer tilsyneladende igennem publikationskanaler uden peer-review-processen. Det er primært kanaler, som i den norske models optik må anses for at være på lokalt og nationalt niveau, hvor der ikke nødvendigvis er en adskillelse af videnskabeligt og ikke-videnskabeligt arbejde (Thunø, 2007, s. 28). Som begrundelse for disse publikationsmønstre anføres det, at emneområder indenfor humaniora primært er interessant for det nationale forskersamfund. Humaniora opererer ikke med universelle sandheder. Derfor er fokus for det videnskabelige arbejde det samfund, som forskeren selv er en del af, og som primært vil have interesse for andre forskere, der også er en del af det pågældende samfund (Blockmans, 2007, s. 12). Peer-review-processen er vigtig i

Danmark, men at den ikke er så udbredt (Dørge, 2007). Dette kan hænge sammen med Danmarks størrelse, og dermed størrelsen af de forskellige forskningsmæssige retninger. Peer-review-processen burde, med dens udgangspunkt i en subjektiv vurdering, være en evalueringsform, der ville være nærliggende for humaniora at benytte. Det er derfor paradoksalt, at den kaldes for en naturvidenskabelig standard (Nørgaard Larsen, 2007, s. 14). Dette hænger tilsyneladende sammen med det kontrolelement, som processen også rummer. Det virker som om, at humaniora ikke finder det relevant eller nødvendigt at vurdere deres forskningsmæssige arbejde, når de også afviser en evalueringsform, der tager udgangspunkt i deres diskursive indhold. Denne manglende eksistens af peer-review-processen indenfor dansk humaniora kan være en årsag til den kritik, der har været af den norske model. Modellens forskellige kvalitetsindikatorer vil givetvis betyde større omvæltninger i publikationsmønstrene indenfor humaniora, end indenfor naturvidenskab. Min vurdering er, at hvis ovenstående er en beskrivelse af den generelle situation for humaniora, ville det ikke skade, hvis der, med den norske model, bliver sat en øget fokus på, hvor der publiceres, og at det er gennem publikationskanaler, der har et vist kvalitativt niveau. Kritikken af den norske model fra både humaniora og naturvidenskab kan ses i relation til modellen som evalueringsform. Den norske model kan anses som værende en vurdering af ikke-eksperter i forhold til en pågældende diskurs, idet den baseres på et bibliometrisk fundament (Weingart, 2004, s. 118-120). Peer-review-processen anses til gengæld for at være en vurdering af faglige eksperter. Til trods for at den norske model har inkorporeret peer-review-processen, er modellen en udfordring i forhold til de vante former for vurdering. Evalueringen af videnskaber går fra at have et internt og implicit udtryk via peer-review-processen, til at få en mere ekstern og kvantitativ form. Den norske model implicerer dermed et skifte, der forstyrrer de respektive diskurser, og deres måder at vurdere deres videnskab på.

6.3. Delkonklusion

Formålet med dette hovedafsnit har været at undersøge, om kvaliteten af den videnskabelige publikation bliver sikret gennem peer-review-processen. Kvalitet i denne sammenhæng er forbundet med en vurdering udelukkende baseret på det indholdsmæssige i publikationen, og at ingen andre faktorer har indflydelse på bedømmelsen.

For at undersøge dette ovenstående spørgsmål er det nødvendigt at kende de grundlæggende kendetegn ved processen. Peer-review-processen er en proces, men dækker over forskellige fremgangsmåder, og vurderingskriterier i bedømmelsen af indholdet af publikationen. Processen er kendetegnet ved en subjektiv vurdering, som dog forsøges styret af udstukne retningslinier. Den kan derfor i høj grad siges at være personbåren. Peer-review-processen har i den videnskabelige kommunikation status som en veletableret institution, og diskurserne kan øjensynligt ikke se andre brugbare alternativer.

Ideelt set er peer-review-processen et kvalitetstempel, men den præges af bias af forskellig karakter. Der er tilsyneladende ikke en løsning, der kan eliminere dem. I relation til diskursanalysen bliver kvalitetsbegrebet relativt, idet definitionen af, hvad der regnes for at være kvalitet, er kraftigt forbundet med en given diskurs' indhold.

Peer-review-processen er en kontrolinstans, og processen kan dermed fungere til fastholdelsen af diskursens indhold. Dermed er denne protektionisme og kvalitet to mål med samme proces.

Konklusionen er, at kvalitet er et problematisk begreb i forhold til vurderingen eller målingen af det. Det har forskellige udtryk. Peer-review-processens bedømmelse er relateret til kvalitet, men der er samtidig andre faktorer end det indholdsmæssige, der har en indvirkning. Brugen af peer-review-processen i den norske model udtrykker en bekræftelse i forhold til spørgsmål om processens sikring af kvalitet, men min vurdering er knap så entydig. Peer-review-processen er en kontrolforanstaltning, men det er samtidig vanskelig at kontrollere selve processen, og derfor er svært at få et klart svar på, hvad det er, at peer-review-processen gør. Peer-review-processen kan sikre kvaliteten, men den kan også lade være, og derfor kan det ikke entydigt siges, at peer-review-processen er en garant for kvaliteten af den videnskabelige publikation.

7. Konklusion

Min problemstilling i dette speciale har været at undersøge, hvorvidt den norske model i dens udformning formår at tilgodese både naturvidenskabelige videnskaber og humanistiske videnskaber, og hvorvidt modellens grundantagelse omkring peer-review-processen som garant for kvaliteten i relation til videnskabelige publikationer er velfunderet. Jeg konstaterede i introduktionen, at den norske model har implicite antagelser, der kan stilles spørgsmålstegn ved, og som derfor kræver en nærmere undersøgelse. Dette var motivationen for det valgte fokus i specialet. Min metode var en teoretisk analyse, der tog udgangspunkt i diskursanalyse, og deres baggrund i socialkonstruktivismen. Valget af denne teoretiske tilgang har fungeret i forhold til besvarelsen af mine undersøgelsesspørgsmål. Brugen af denne teoretiske forståelsesramme har frembragt nye perspektiver på de problematikker, som jeg har fokuseret på i dette speciale.

Udgangspunktet for undersøgelsen af den første del af problemstillingen var diskursanalysen. I undersøgelsen af første undersøgelsesspørgsmål fandt jeg frem til, at naturvidenskab og humaniora er forenelige. Naturvidenskab og humaniora kan ses som to forskellige diskurser, men de kan også ses som dele af en diskurs. De videnskabelige retninger, og deres underhørende videnskaber har forskellige verdenssyn og fokus, men de deler også fællestræk, der kan virke som forenende faktorer. Forskelle i forhold til de videnskabelige retningers foretrukne publikationsform og karakteren af forfatterskab lader sig afspejle i modellens forskellige vægtningsmekanismer. Den norske model er en fordelingsnøgle, der tager udgangspunkt i bibliometrien, og som sådant er den mere af den naturvidenskabelige tradition, end den humanistiske. Modellen vil sandsynligvis bevirke, at den humanistiske videnskab skal stramme op på deres publikationsmønstre, men jeg mener, at dette er i orden. Kritikken af den norske model har til dels fokuseret på, at modellen ikke tilgodeså alle typer af videnskab. Jeg vil konkludere, at den norske model formår at tilgodese begge typer af viden, og at kritikken i virkeligheden nok har udgangspunkt i, at modellen præsenterer et alternativt syn på videnskaberne. Denne synes åbenbart ikke umiddelbart forenelig med den gængse selvopfattelse ved de videnskabelige retninger.

Hovedafsnittene om henholdsvis citationsanalysen og peer-review-processen er tilknyttet den anden del af problemstillingens udsagn. Udfaldet af disse to hovedafsnit er, at jeg kan konstatere, at kvalitet er et vanskeligt begreb at operere med i forhold til vurdering og måling. Delkonklusionerne i hovedafsnittene viser, at ingen af de to evalueringsformer kan resultere i et entydigt indtryk af kvalitet. I evalueringer på basis af enten citationsanalysen eller peer-review-processen kan det ikke udelukke, at der er andre faktorer, end det indholdsmæssige, der har en indvirkning på resultatet. Peer-review-processen har potentiale til at have kvalitetsaspekter i dens bedømmelse, men jeg vurderer ikke, at den norske models antagelse, omkring peer-review-processen som garant for kvalitet, er velfunderet. Brugen af peer-review-processen i den norske model forudsætter kendskab til fordele og ulemper ved processen, således det er anskueliggjort, hvad peer-review-processen som skillemekanisme bevirker. Til gengæld er peer-review-processen en institution i den videnskabelige kommunikation, og som

sådan kan den have en vigtig funktion for den norske model. Modellen bygger på et element, der er kendt, og som der (trods bias) er tillid til. Dermed er det muligt, at den norske model, gennem brugen af peer-review-processen, tilføres troværdighed i forskerens perspektiv, og stabilitet i forhold til dens introduktion i Danmark. Peer-review-processen kan hermed siges at have en anden funktion for den norske model, end som garant for kvaliteten.

8. Litteratur

Bence, Valerie, Oppenheim, Charles (2004). The influence of peer review on the research assessment exercise. I: *Journal of information science*, 30(4), s. 347-368.

Blockmans, Wim (2007). Humaniora og samfundsvidenskab undervurderes. I: *magasinet Humaniora*, 2 (maj), s. 8-13.

Bordons, Maria, Gómez, Isabel (2000). Collaboration networks in science. I: *The web of knowledge – a festschrift in honor of Eugene Garfield*. Ed: Blaise Cronin, Helen Barsky Atkins. Medford, New Jersey, Information today, s. 197-215

Borgman, Christine L., Furner, Jonathan (2002). Scholarly communication and bibliometrics. I: *Annual review of information science and technology*, Ed: Blaise Cronin. Medford, New Jersey, Information today, 36, s. 3-72.

Bornmann, Lutz, Daniel, Hans-Dieter (2008). What do citation counts measure? – a review of studies on citing behaviour. I: *Journal of documentation*, 64(1), s. 45-80.

Butler, Linda (2002). Explaining Australia's increased share of ISI publications – the effects of a funding formula based on publication counts. I: *Research Policy*, 32, s. 143-155.

Butler, Linda (2003). Modifying publication practices in response to funding formulas. I: *Research Evaluation*, 12(1), s. 39-46.

Cain, Joe (2004). Why be my colleague's keeper? – moral justifications for peer review. I: *Peer review – a critical inquiry*, af David Shatz. Lanham, Maryland, Rowman & Littlefield, s. 179-190.

Collin, Finn (2003). *Konstruktivisme*. 1. udgave. Frederiksberg, Roskilde universitetsforlag, 127 sider.

Cronin, Blaise (1984). *The citation process – the role and significance of citations in scientific communication*. London, Taylor Graham, 103 sider.

Cronin, Blaise (2005). *The hand of science – academic writing and its rewards*. Lanham, Maryland, Scarcrow Press, 214 sider.

Danmarks forskningspolitiske råd (2006). *Et værktøj til vurdering af forskningens kvalitet og relevans*. Danmarks forskningspolitiske råd, Forsknings- og innovationsstyrelsen, København.
www.fist.dk

De George, Richard T., Woodward, Fred (2004). Ethics and manuscript reviewing. I: *Peer review – a critical inquiry*. Af David Shatz. Lanham, Maryland, Rowman & Littlefield, s. 165-190.

Dyrberg, Torben Bech, Dreyer Hansen, Allan, Torfing, Jacob (2001). Diskursteorien på arbejde. I: *Diskursteorien på arbejde*. Red: Torben Bech Dyrberg, Allan Dreyer Hansen, Jacob Torfing. Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, s. 7-18.

Dørge, Henrik (2007). Den norske model. I: *Weekendavisen*, 26.10.07, sektion 1, side 5.

Ereshefsky, Marc (2000). *The poverty of the Linnean hierarchy – a philosophical study of biological taxonomy*. Cambridge, Cambridge university press, kap. 1.

Forskerforum (2007)(1). England: Matthæus-princippet. I: *Forskerforum*, 210, december, s. 10-11.

Forskerforum (2007)(2). Hvordan males præstationer- for kvalitet kan ikke males? I: *Forskerforum*, 210, december, s. 9.

Frølund Thomsen, Jens Peter (2000). Diskursanalyse. I: *Klassisk og moderne samfundsteori*. Red: Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen, København, Hans Reitzels forlag, s. 179-194.

Garfield, E. (1980). Bradford's law and related statistical patterns. I: *Essays of an Information scientist*, 4, s. 476-483.

Gilbert, G. Nigel (1977). Referencing as persuasion. I: *Social studies of science*, 7(1), s. 113-122.

Hjørland, Birger (1997). Dokumenter og kommunikation. I: *Faglitteraturens dokumenttyper – i kommunikations,- og videnskabsteoretisk belysning*. Red: Søren Brier et al., Danmarks Biblioteksskole, s. 47-78.

Holmes, Alison, Oppenheim, Charles (2001). Use of citation analysis to predict the outcome of the 2001 Research Assessment Exercise for unit of assessment (Uoa) 61: Library and information management. I: *Information Research*, 6(2), <http://InformationR.net/ir/6-2/paper103.html>

Howarth, David (2005). *Diskurs – en introduktion*. 1. udgave, 1. oplag. København, Hans Reitzels forlag, 232 sider.

Hyland, Ken (2000). *Disciplinary discourses - social interactions in academic writing*. Harlow, England, Pearson Education, 211 sider.

Kjørup, Søren (2006). *Menneskevidenskaberne – problemer og traditioner i humanioras videnskabsteori*. 1. udgave, 7. oplag. Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 409 sider.

Kostoff, R. N. (1998). The use and misuse of citation analysis in research evaluation. I: *Scientometrics*, 43(1), s. 27-43.

- Kragh, Helge (1999). *Videnskabens væsen – en søgen efter sand erkendelse*. København, Fremad, 139 sider.
- Kragh, Helge, Andur Pedersen, Stig (1991). *Naturvidenskabens teori - en indføring i naturvidenskabernes og teknologiens filosofiske problemer*. 2. udgave. København, Arnold Busck, 363 sider.
- Laclau, Ernesto (1997) (1). Populistisk brud og diskurs. I: *Demokrati og hegemoni*. Af Ernesto Laclau og Chantal Mouffe, red: Carsten Jensen, Akademisk forlag, s. 123-134.
- Laclau, Ernesto (1997) (2). Om materialismen. I: *Demokrati og hegemoni*. Ernesto Laclau og Chantal Mouffe, Carsten Jensen (red), Akademisk forlag, s. 135-139.
- Lauritsen, Peter (2007). Analyse: Forskningskvalitet – man får, hvad man måler. I: *Politiken*, 23.10.2007, Kultur, s. 8.
- MacRoberts, Michael H., MacRoberts, Barbara R. (1989). Problems of citation analysis: a critical review. I: *Journal of the american society for information science*, 40(5), s. 342-349.
- McGinty, Stephen (1999). *Gatekeepers of knowledge – journal editors in the sciences and the social sciences*. Westport, Connecticut, Bergin & Garvey, 143 sider.
- Moed, Henk F. (2005). *Citation analysis in research evaluation*. Dordrecht, Springer, 346 sider.
- Moran, Gordon (1998). *Silencing scientists and scholars in other fields – power, paradigm controls, peer review, and scholarly communication*. Greenwich, Connecticut, Ablex publishing, 187 sider.
- Nahon-Barzilai, Karin (2005). Network gatekeeping. I: *Theories of information behaviour*. Ed.: Karen E. Fisher, Sanda Erdelez, Lynne (E. F.) McKechnie. Medford, New Jersey, Information today, s. 247-253.
- Norton, Melanie J. (2000). *Introductory concepts in information science*. Medford, New Jersey, Information today, s. 63-78.
- Nørgaard Larsen, Peter (2007). Scoretricks og forskningskvalitet. I: *magasinet Humaniora*, 2 (maj), s. 14-17
- Olesen Larsen, Peder (2003). *Forskningens verden – prydhave, nyttehøve, vildnis*. Århus, Aarhus universitetsforlag, 384 sider.
- Phelan, T. J. (1999). A compendium of issues for citation analysis. I: *Scientometrics*, 45(1), s. 117-136.
- Schneider, Jesper W. (2004). *Verification of bibliometric methods' applicability for thesaurus construction* (Phd-dissertation). Aalborg, Danmarks Biblioteksskole, kap. 5.

Shatz, David (2004). *Peer review – a critical inquiry*. Lanham, Maryland, Rowman & Littlefield, 249 sider.

Small, Henry (2004). On the shoulders of Robert Merton – towards a normative theory of citation. I: *Scientometrics*, 60(1), s. 71-79.

Tague-Sutcliffe, Jean (1992). An introduction to informetrics. I: *Information processing and management*, 28(1), s. 1-3.

Thunø, Mette (2007). Mellem national kvalitetsmåling og internationale kvalitetskriterier. I: *magasinet Humaniora*, 2 (maj), s. 26-31.

Walford, Leo (1999). The research assessment exercise - its effect on scholarly journal publishing. I: *Learned publishing*, 13(1), s. 49-52.

Weingart, Peter, (2004). Impact of bibliometrics upon the science system – inadvertent consequences?. I: *Scientometrics*, 62(1), s. 117-131.

Vekt på forskning – nytt system for dokumentasjon av vitenskapelig publisering (2004). Indstilling fra faglig og teknisk udvalg til UHR.

Weller, Ann C. (2001). *Editorial peer review – its strengths and weaknesses*. Medford, New Jersey, Information today, 342 sider.

Wenneberg, Søren Barlebo (2000). *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver*. 1. udgave. Frederiksberg, Samfundslitteratur, 219 sider.

Winther Jørgensen, Marianne, Phillips, Louise (1999). *Diskursanalyse – som teori og metode*. 1. udgave. Frederiksberg, Roskilde universitetsforlag/Samfundslitteratur, 216 sider.

Wouters, P. (1997). Citation cycles and peer review cycles. I: *Scientometrics*, 38(1), s. 39-55